

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

Любий Андрій Володимирович

ОБЛІК І АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Виконав:
студент гр. ОПДм - 21
Любий А. В.

(підпис)

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Мельничук І. В.

(підпис)

Дипломну роботу допущено до
захисту

«___» _____ 2020 р.

В.о. зав.кафедри

доц., к.е.н. Починок Н. В. _____

Прізвище, ініціали (підпис)

Тернопіль – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Економічна суть зобов'язань та їх класифікація.....	6
1.2. Групування поточних зобов'язань підприємства	18
1.3. Умови визнання та оцінка поточних зобов'язань	33
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	42
2.1. Облік короткострокових кредитів банку та поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями.....	42
2.2. Порядок обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги і за виданими векселями.....	46
2.3. Облік розрахунків за виплатами працівникам і за страхуванням	53
2.4. Облік розрахунків з бюджетом та інших поточних зобов'язань.....	64
Висновки до розділу 2	70
РОЗДІЛ 3. АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	72
3.1. Мета, завдання та джерела аудиту поточних зобов'язань	72
3.2. Методика проведення аудиту поточних зобов'язань	76
Висновки до розділу 3	94
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
ДОДАТКИ	107

ВСТУП

Актуальність теми. Позикові кошти підприємств дають змогу суттєво збільшити грошові потоки і в свою чергу – безперервно проводити виробничо-господарську діяльність підприємства, залучати фінансові ресурси для інвестиційних проектів, тобто забезпечувати більш ефективне використання фінансових можливостей з метою підвищення ринкових позицій та вартості підприємства. Облік зобов'язань для користувачів інформації є джерелом, що забезпечує виявлення найбільш ефективних форм та умов залучення позикового капіталу з різних джерел відповідно до потреб розвитку та фінансового стану підприємства. Обліково-аналітична система щодо поточних зобов'язань використовується в цілях управління для оцінки суми та вартості залучення позикового капіталу, заборгованості за кредиторами, забезпечення своєчасних розрахунків за отриманими кредитами. визначення форм і ефективних умов залучення позикових коштів.

Проблемами обліку і аудиту поточних зобов'язань та їх вдосконаленням займаються такі вчені-економісти як Ф. Ф. Бутинець, О. О. Волинець, С. Ф. Голов, Н. Г. Горицька, З. В. Задорожний, В. В. Костенко, Я. Д. Крупка, І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич, Г.В. Нашкерська, І. Я. Омецінська, В. М. Панасюк, Н. В. Починок, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко М. С. Пушкар та ін. Разом з тим, окремі проблеми обліку й аудиту зобов'язань підприємств, зокрема щодо визначення критеріїв умов визнання та оцінки цих пасивів, групування за видами поточних зобов'язань в обліку і звітності, методики та організації обліку кредиторської заборгованості відповідно до чинних законодавчих вимог, потребують подальших досліджень.

Важливими напрямками обліку поточних зобов'язань є вивчення джерел погашення короткострокових фінансових зобов'язань підприємства, вивчення стану поточних розрахунків з кредиторами, розрахунків за короткостроковими позиками, і оцінка забезпечення поточних боргових зобов'язань. Отже, дана тема є актуальною і має наукову новизну.

Мета дослідження полягає у вивченні і дослідженні теоретичних засад та практичних аспектів організації й методики ведення обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

- узагальнити сутність, класифікацію, критерії визнання зобов'язань підприємства;
- дослідити методику групування та визнання поточних зобов'язань;
- ознайомитися з обліковими регістрами, в яких відображаються дані про поточні зобов'язання;
- вивчити методику та організацію обліку поточних зобов'язань підприємства у розрізі їх груп;
- проаналізувати короткострокові позики банку;
- узагальнити методику аудиту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та інших поточних зобов'язань.

Об'єктом дослідження виступає методологія і організація обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємств України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних основ щодо оцінки, обліку і відображення в фінансовій звітності поточних зобов'язань ТОВ «ММД».

Методи дослідження. За методологічну основу роботи було взято діалектичний підхід до вивчення і розкриття сучасного стану обліку та аудиту поточних зобов'язань. До основних загальнонаукових методів дослідження слід віднести діалектичний метод пізнання, логічний та структурно-функціональний методи. В процесі дослідження застосовувались методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, групування і порівняння, вибіркового обстеження, а також інші прийоми економіко-статистичного дослідження. Для обробки даних було використано наступні методичні прийоми: документальна перевірка, узагальнення, огляд, індексний метод, метод рядів динаміки, коефіцієнтний аналіз.

Наукова новизна відповідно до мети і завдань полягає в розроблених пропозиціях, спрямованих на вдосконалення обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємств, а саме покращено розуміння поняття поточних зобов'язань та їхньої структури, покращено методику та організацію обліку поточних зобов'язань, запропоновано узагальнену методику аудиту поточних зобов'язань з виконанням відповідних аналітичних процедур.

Практична значущість отриманих результатів полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики та організації обліку і аудиту поточних зобов'язань, що можуть бути використанні в діяльності ТОВ «ММД» та інших підприємств України.

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. Дослідження апробовано та за результатами опубліковано дві публікації в збірниках студентських тез кафедри обліку і оподаткування.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків.

Повний обсяг роботи становить 107 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 10 таблиць, 18 рисунків, список літератури з 90 найменувань, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна суть зобов'язань та їх класифікація

Зобов'язання, що відображаються в бухгалтерському обліку, слід розглядати з юридичної та економічного змісту.

Зобов'язання як юридична категорія визначає їх як різновид цивільних правовідносин. Згідно зі ст. 509 Цивільного кодексу України (ЦКУ) зобов'язанням є правовідношення, у якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [88].

Елементами зобов'язання, як і будь-якого правовідношення, є його суб'єкти, об'єкт та зміст.

Суб'єктами зобов'язання є управомочена сторона (кредитор) та зобов'язана сторона (боржник). Ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, у тому числі й юридичні особи публічного права.

Юридичним об'єктом зобов'язання є певна поведінка зобов'язаного суб'єкта, а його матеріальним об'єктом виступає певне матеріальне благо, заради якого між суб'єктами виникають юридичні зв'язки. Особливість юридичного об'єкта зобов'язання полягає у покладенні на боржника обов'язку щодо здійснення ним відповідних активних дій. Пасивна поведінка боржника (утримання від дії) не може бути самостійним юридичним об'єктом зобов'язання, оскільки вона завжди супроводжує вчинення ним активних дій. Саме тому зобов'язальне право, на відміну від права власності, опосередковує не статику, а динаміку майнових відносин.

Зміст зобов'язання складають права та обов'язки його суб'єктів. Суб'єктивне право, що належить управомоченій стороні у зобов'язанні, йменується правом вимоги, а суб'єктивний обов'язок зобов'язаної сторони називається боргом.

Цивільний кодекс закріпив низку наступних положень, що стосуються усіх зобов'язань.

По-перше, згідно з ч. 3 ст. 509 ЦКУ зобов'язання, як цивільне правовідношення, має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості, що є загальними засадами цивільного законодавства.

По-друге, будь-яке грошове зобов'язання, виходячи з вимог ст. 99 Конституції України, має бути виражене у грошовій одиниці держави — гривні, хоча сторони зобов'язання при цьому можуть визначати грошовий еквівалент такого зобов'язання в іноземній валюті (ст. 524 ЦКУ). Виконання ж зобов'язання має відбуватися за загальним правилом у гривнях (ст. 533 ЦКУ) [88].

По-третє, не допускається одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов (ст. 525 ЦКУ). Ця заборона стосується як боржника, так і кредитора. Винятки з даного правила можуть встановлюватися договором або законом. Наприклад, підставою для односторонньої відмови від зобов'язання згідно зі ст. 615 ЦКУ може бути порушення зобов'язання однією із сторін, якщо це передбачено договором або законом [88].

Відповідно до Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [48].

Подібне трактування зобов'язань у зарубіжній практиці, де зобов'язання – це існуючі у даний момент зобов'язання компанії як результат

минулих подій і джерело майбутніх вилучень ресурсів компанії, що зменшує економічні вигоди [38, с. 205].

Автор Н. Г. Горицька, вважає, що зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникає внаслідок минулих подій, погашення якої повинно закінчитися відтоком з підприємства активів, за своєю міноюю вартістю еквівалентних оцінці такої заборгованості [17].

...

Вчені Ф.Ф. Бутинець, М. М. Александрова, С. В. Бойко вважають, що зобов'язання виникають через існуючі (завдяки минулим операціям чи подіям) борги підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству в майбутньому. Отже, зобов'язаннями виступає заборгованість підприємства, яка виникає, головним чином, у зв'язку з придбанням товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для свого фінансування [8, с. 150].

Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Р. О. Мельник визначили, що зобов'язання характеризуються:

- 1) конкретними економічними ресурсами – залежно від умов договору списання боргу відбувається шляхом передачі відповідних економічних ресурсів підприємства, або їх еквіваленту у формі грошей;
- 2) адресністю – ресурси повертаються конкретному позикодавцю або іншій третій особі за дорученням позикодавця;
- 3) винагородою за користування ресурсами;
- 4) терміном погашення заборгованості;
- 5) санкціями за порушення договірних зобов'язань за сумами і термінами погашення заборгованості [5, с. 143].

З метою правильної організації бухгалтерського обліку необхідно чітко розрізняти зобов'язання, групи яких виділені в НП(С)БО 11 «Зобов'язання» (рис.1.1).

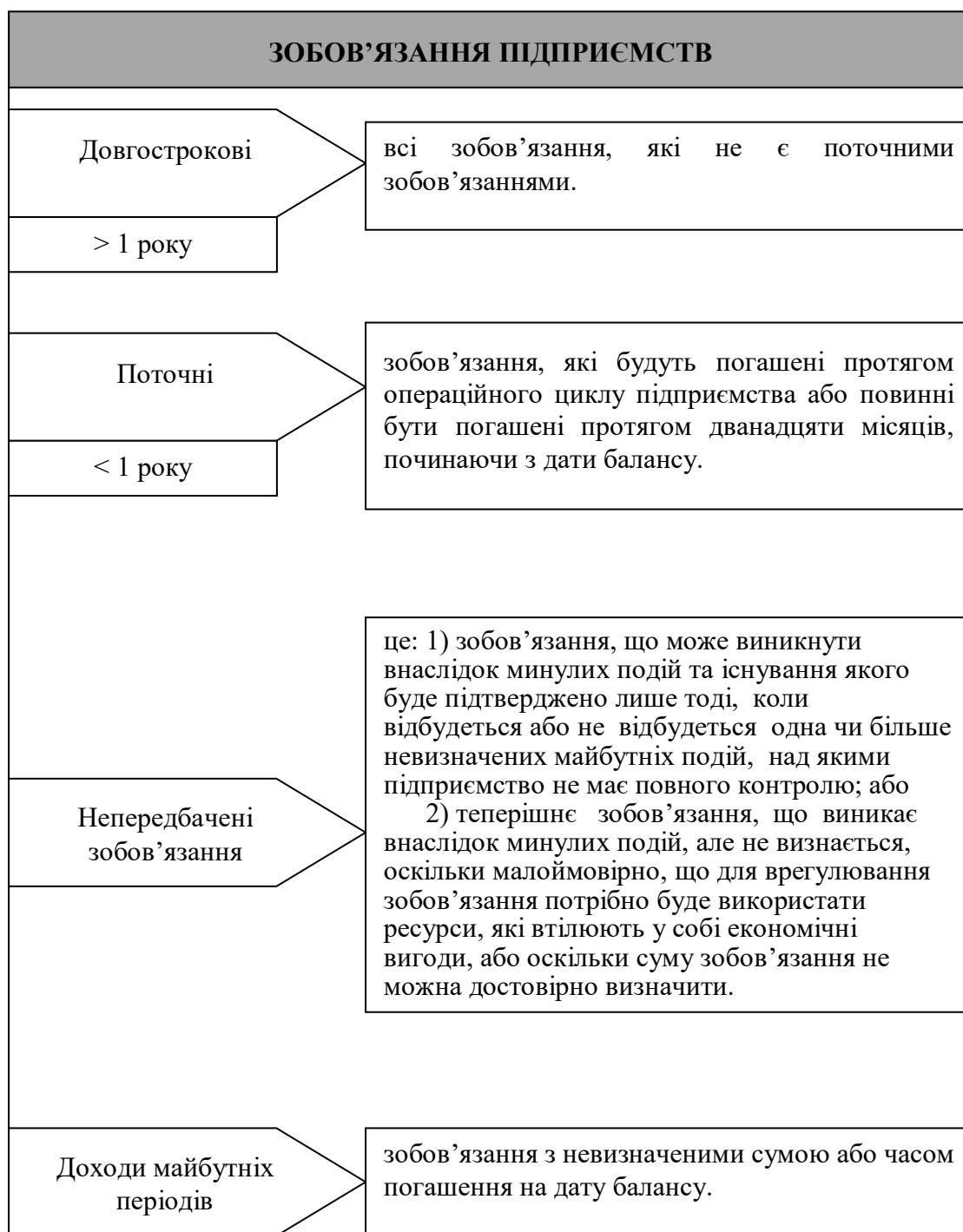


Рисунок 1.1. Групування зобов'язань підприємств відповідно до НП(С)БО 11 [60]

У міжнародних стандартах з бухгалтерського обліку та звітності немає окремого стандарту, який би визначав порядок обліку, оцінки і визнання зобов'язань. Так, М. Р. Лучко, І. Д. Бенько зазначають, що згідно з МСБО групування зобов'язань визначено за двома видами: 1) короткотермінові зобов'язання; 2) довготермінові зобов'язання [38, с. 96-98].

Ф.Ф. Бутинець, також стверджує, що у більшості зарубіжних країн зобов'язання підприємств поділяють за строками погашення на: 1) поточні зобов'язання 2) довгострокові зобов'язання [6, с. 251] (рис.1.2).

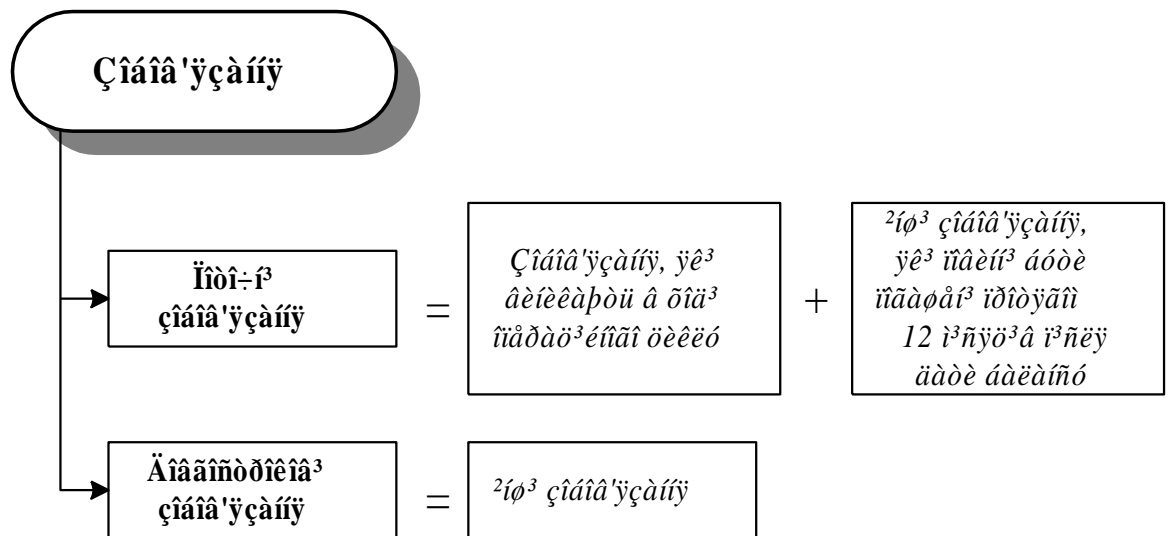


Рисунок 1.2. Класифікація зобов'язань за терміном погашення у міжнародній практиці.

Відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» зобов'язаннями також визнаються забезпечення з невизначеним строком або сумою, оскільки ці зобов'язання є теперішнього заборгованістю і ймовірно, що для його погашення буде потрібне вибуття ресурсів, які втілюють в собі економічні вигоди [42].

Разом з тим, О. О. Волинець зазначає, що деякі країни взагалі не відносять забезпечення до зобов'язань, оскільки для їх визначення потрібно застосовувати попередні оцінки, що суперечить порядку визначення зобов'язань за фактично здійсненою операцією [10, с. 294].

Погоджуємось з думкою Є.В. Мниха, А. Д. Бутко, Г. О. Кравченко та ін., які стверджують, що коли розглядати порядок формування забезпечень за ознакою приналежності коштів, то вони більше тяжіють до власного капіталу, оскільки створені за рахунок власних джерел. Підтвердженням цього є і той факт, що рахунки бухгалтерського обліку, на яких обліковуються забезпечення майбутніх витрат і платежів, віднесено до четвертого класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Інструкція, характеризуючи рахунки класу 4, однозначно відносить всі види забезпечень до різновидностей власного капіталу: «Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидностей власного капіталу – зареєстрованого (пайового), капіталу у дооцінках, додаткового, резервного, вилученого, неоплаченого капіталу, а також нерозподілених прибутків (непокритих збитків), цільових фінансувань і надходжень, забезпечень майбутніх витрат і платежів, страхових резервів» [1, с. 38].

До того ж, що стосується цільового фінансування і цільових надходжень, то порядок його обліку і віднесення до забезпечень взагалі не регламентується П(С)БО 11 «Зобов'язання», оскільки суперечить визначенню забезпечень – має визначену суму і період залучення відповідає терміну використання.

Формування інформації в обліку і звітності про цільове фінансування і цільові надходження регламентує НП(С)БО 15 «Дохід», відповідно до п. 17 НПБО 15 ці об'єкти визнаються доходом протягом тих періодів, у яких були зазначені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування [61].

Зобов'язання підприємств і згідно з національними П(С)БО, і згідно з МСБО, прийнято поділяти на довгострокові, короткострокові і непередбачені.

У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних – це неіснуючі

зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події [42].

Щодо довгострокової заборгованості в зарубіжній практиці немає єдиного регулюючого міжнародного стандарту, однак дослідження показало, що до них відносять: облігації до виплати, векселі до виплати, застави до виплати, лізингові зобов'язання, пенсійні зобов'язання [38, с. 98].

Віднесення зобов'язань до довгострокових або поточних, та їх склад, у вітчизняній обліковій практиці регулюється П(С)БО 11 «Зобов'язання» (рис. 1.3).

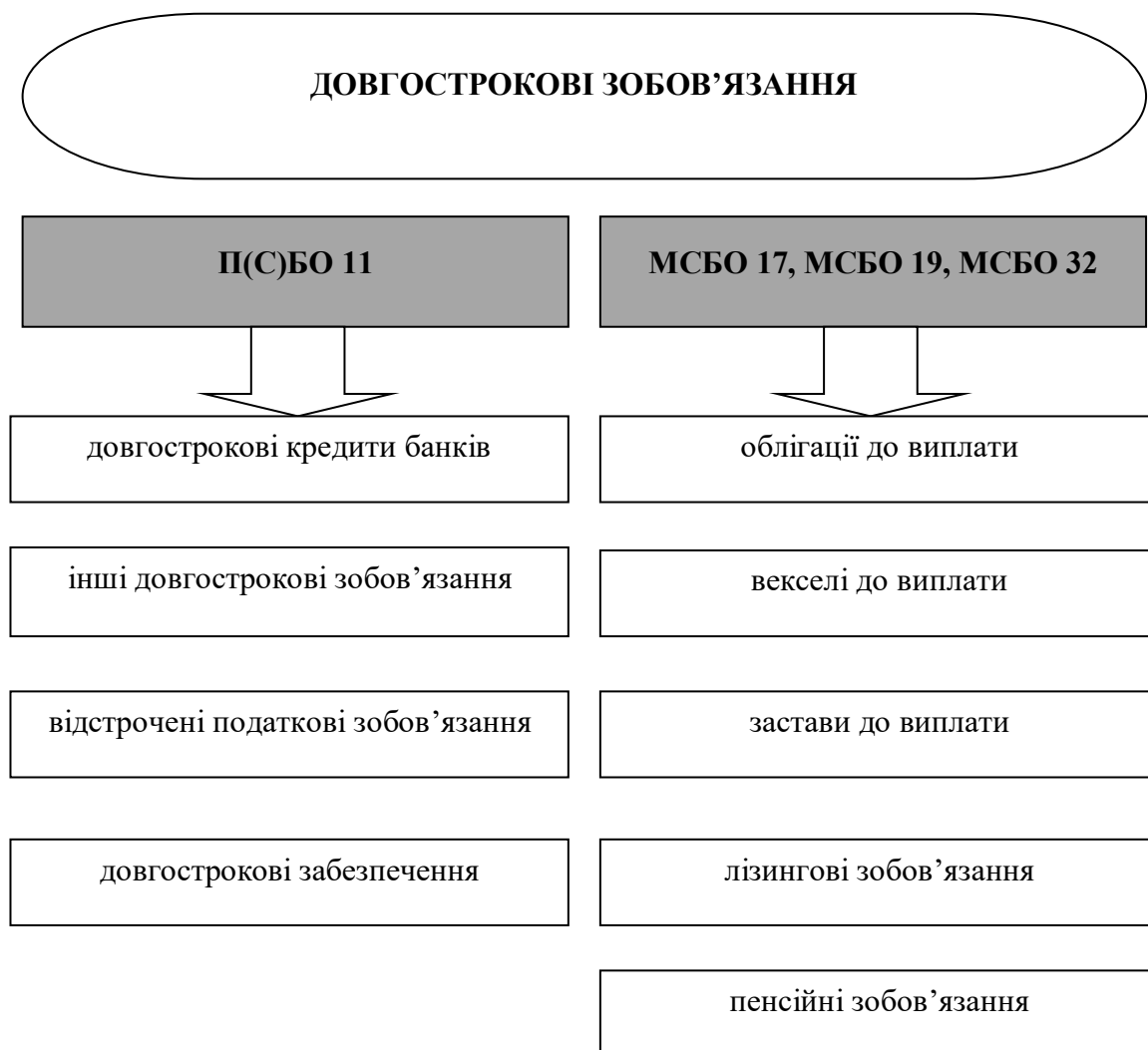


Рисунок 1.3. Склад довгострокових зобов'язань відповідно до П(С)БО 11

До короткострокових зобов'язань відносять позикові кошти, термін залучення яких не повинен перевищувати дванадцяти місяців з дати балансу або тривалості звичайного операційного циклу підприємства.

Складові короткострокових зобов'язань за джерелами утворення згідно міжнародних та вітчизняних стандартів відображено на рис. 1.4.



Рисунок 1.4 – Склад довгострокових зобов'язань відповідно до НП(С)БО 11

У міжнародній практиці порядок визначення та відображення короткострокових зобов'язань визначається відповідно до МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», а у вітчизняній згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

Порівнюючи складові короткострокових зобов'язань у вітчизняній та міжнародній практиці, ми бачимо відсутність в НП(С)БО серед класифікаційних груп поточних зобов'язань таких понять, як непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів, хоча дані об'єкти згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» виділені в окремі групи.

Відповідно до п. 4 НП(С)БО 11 «Зобов'язання» непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках за обліковою оцінкою та у примітках до фінансової звітності за такою інформацією: стислий опис зобов'язання та його сума; невизначеність щодо суми або строку погашення; сума очікуваного погашення зобов'язання іншою стороною [60].

Доходи майбутніх періодів – це надходження грошових коштів та інших активів, що одержані в звітному періоді, але відносяться до майбутніх періодів.

До доходів майбутніх періодів належать доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи, передплати періодичних та довідкових видань, виручки за вантажні перевезення, від абонентної плати за користування засобами зв'язку тощо.

Ця категорія відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» віднесена до зобов'язань, незважаючи на те, що підприємство отримає дохід від реалізації своїх товарів або надання послуг у майбутньому.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій доходи майбутніх періодів віднесено до класу 6 рахунків бухгалтерського обліку, на яких обліковуються поточні зобов'язання, але деякі види цих

джерел можуть мати довгостроковий характер (авансові орендні платежі відповідно до договору оренди; передплата довідкових видань тощо).

Порівняння національних положень бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку дало змогу уточнити класифікацію зобов'язань, прийняту в Україні. На нашу думку, зобов'язання підприємства як об'єкт обліку і звітності потрібно класифікувати відповідно до вимог МСБО та економічного змісту зобов'язань за наведеною схемою на рис. 1.5.



Рисунок 1.5. Класифікація зобов'язань підприємства

Таке групування зобов'язань відповідає міжнародним стандартам обліку і звітності, а також групуванню зобов'язань на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності. Разом з тим, проблемним моментом в класифікації зобов'язань, що потребує подальшого удосконалення, є класифікація забезпечення витрат і платежів та цільового фінансування в межах власного капіталу і зобов'язань, а доцільно розподілити доходи майбутніх періодів за терміном залучення на довго- та короткострокові.

1.2. Групування поточних зобов'язань підприємства

Відповідно до ННП(С)БО 11 «Зобов'язання» поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені впродовж операційного циклу підприємства або повинні бути погашені впродовж дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу [60].

Поточне зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу у звітному періоді [60].

Відповідно о п. 11 ННП(С)БО 11 поточні зобов'язання включають:

- короткострокові кредити банків;
- поточну кредиторську заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків; короткострокові векселі видані;
- поточні забезпечення;
- інші поточні зобов'язання [60].

Поточні зобов'язання відображають у розділі III «Поточні зобов'язання та забезпечення» Пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) відповідно до вимог ННП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (рис. 1.6).

Поточні зобов'язання в Балансі (Звіті про фінансовий стан) відображають за сумою погашення.

Сума погашення (Settlement Amount) – недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства [39].

ПАСИВ	Код рядка	Зміст статті
Короткострокові кредити банків	1600	Сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками
Векселі видані	1605	Сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт) постачальників, підрядників та інших кредиторів
Поточна кредиторська заборгованість за: довгострокові зобов'язання	1610	Сума довгострокових зобов'язань, що підлягають погашенню впродовж дванадцяти місяців з дати балансу
за товари, роботи, послуги	1615	Сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями)
розрахунки з бюджетом	1620	Заборгованість підприємства за усіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства
розрахунки за страхуванням	1625	Заборгованість за відрахуваннями до Пенсійного фонду, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників
розрахунки з оплати праці	1630	Заборгованість з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	Сума авансів, отриманих від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг)
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	Заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), яка пов'язана з розподілом прибутку (дивіденди тощо) і формуванням статутного капіталу
Поточна кредиторська заборгованість за внутрішніми розрахунками	1645	Заборгованість підприємства пов'язаним сторонам і кредиторська заборгованість з внутрішньовідомчих розрахунків
Поточні забезпечення	1660	Сума забезпечень, які планують використати протягом одного року, на покриття витрат, для яких вони створювались
Доходи майбутніх періодів	1665	Сума доходів, отриманих протягом поточного або передніх звітних періодів, що належать до наступних звітних періодів

Рисунок 1.6. Відображення поточних зобов'язань у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Короткострокові кредити банки можуть надавати в разі тимчасових фінансових труднощів, що виникають у зв'язку з витратами виробництва та обігу і не забезпечені надходженням коштів у відповідному періоді.

Короткострокові кредити банків (Short-term Bank Loans) – сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками [39].

Одним із видів короткострокових кредитів, що застосовуються для кредитування підприємств і організацій, є онкольний кредит. Онкольний кредит (від англ. on call – по дзвінку) – це короткостроковий кредит, що повертається позичальником на першу вимогу банку. Він надається комерційними банками, як правило, під забезпечення облігаціями, векселями, іншими цінними паперами і товарами. Погашається позичальником із попередженням за 2-7 дні. Ставки відсотка по онкольному кредиту нижчі, ніж зі строкових кредитів на 3-5 %. Підприємству доцільно його використовувати для розрахунків за умови, що кошти від реалізації продукції повинні надійти із дня на день.

Все більшого поширення і широкого використання набуває авальний кредит. Він застосовується банками в якості гарантійної послуги. Авальний кредит призначений для покриття зобов'язання клієнта, якщо він не зможе виконати їх самостійно. Авальний кредит існує у вигляді різноманітних форм гарантій і доручень: доручення по кредиту, гарантія платежу, гарантія постачання, гарантія надання позики, податкові, митні, судові доручення. Банківські гарантії покликані компенсувати різні види ризику господарських партнерів клієнта. З авального кредиту нараховуються комісійні, розмір яких залежить від виду вимог, що впливають з гарантії, а також строку дії гарантії, і становить 1-2,5 %. Окрім цього, за наданий кредит сплачується процент відповідно до діючих ставок.

В основі чекового кредиту лежить відкриття чекового рахунка. Існують два види рахунків – овердрафта (з від'ємним сальдо на поточному рахунку) та спеціальні чекові. При використанні першого виплата здійснюється з

рахунка клієнта, і у випадку відсутності коштів на рахунку банк покриває від'ємне сальдо кредитом у межах встановленого ліміту. Покриття кредиту здійснюється за рахунок поточних надходжень або спеціальних внесків клієнта. Спеціальні чекові рахунки використовуються деякими банками, які емітують для своїх клієнтів спеціальні чеки певної вартості. Банк встановлює клієнту ліміт кредитування, а внески на чековий рахунок відтворюють ліміт. Плата за чековий кредит береться на рівні 1 % від використаної суми.

Взаємовідносини між банком і позичальником щодо отримання короткострокових позик на тимчасові потреби (придбання необоротних й оборотних активів, оплата рахунків кредиторів, сезонне нагромадження матеріальних цінностей тощо) регламентуються в кредитних договорах, як правило, у письмовій формі. В угоді виділяються такі розділи:

- загальні дані (номер договору, дата, сторони, що укладають договір);
- предмет договору (зазначається мета, сума, строк надання позик, умови погашення, процент за кредит);
- зобов'язання банку (надання кредиту, його вид, консультації щодо прав позичальника у розпорядженні кредитом, з якою метою надано кредит);
- зобов'язання позичальника (використання за призначенням, штрафні санкції при порушенні цільового використання, повернення кредиту в установленій строк, подання звітності);
- права банку (відстрочка погашення, перевірка використання кредиту, можливість припинення дії угоди, штрафні санкції);
- права позичальника (дострокове погашення, можливість відстрочки платежу);
- особливі умови (перерахунок суми кредиту, зміна процентів за кредит, зміна умов угоди, спірні питання та їх вирішення, зміна юридичної адреси);
- адреси, реквізити сторін, підписи та печатки [83, с. 448].

В Балансі (Звіті по фінансовий стан) заборгованість за короткостроковими кредитами банку буде показано у III розділі Пасиву «Поточні зобов'язання та забезпечення» за рядком «Короткострокові кредити банків». Заборгованість за короткостроковими відсотками буде відображено у тому ж розділі за рядком «Інші поточні зобов'язання».

Погашення кредитів здійснюється за рахунок коштів позичальника на підставі ордерів-розпоряджень банку, строкових зобов'язань або платіжними дорученнями позичальника. При необхідності банк може пролонгувати термін надання кредиту, а позичальник – достроково погасити заборгованість і процент за кредит. Останній визначається з урахуванням того, що сума отриманих процентів повинна покривати сплату процентів за залученими коштами, операційні витрати, пов'язані з обслуговуванням кредитних операцій, і забезпечити прибуток для банку.

Наступним поточним зобов'язанням є короткострокові векселі. Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», вексель – це цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити в певний термін зазначену суму грошей власникові векселя (векселедержателю) [73].

За формою та способом використання векселі поділяють на прості й переказні.

Простий вексель – це письмовий документ, що містить просте і нічим не обумовлене зобов'язання векселедавця сплатити певну суму грошей у визначений час у зазначеному місці векселедержателю або за його наказом.

Переказний вексель (тратта) – письмовий документ, що містить безумовний наказ векселедавця платнику сплатити вказану суму грошей у визначений термін у зазначеному місці отримувачу або за його наказом.

Бухгалтерський облік вексельного обігу враховує подвійну природу цього фінансового інструменту. З одного боку, він є борговим зобов'язанням і використовується для розрахунків за товари (роботи, послуги), з іншого – цінним папером, придбаним за гроші, який належить до об'єктів

інвестування і відображається у складі фінансових інвестицій. В Україні вексельний обіг має переважно товарний характер.

Векселі видаються на забезпечення поставок, у результаті яких у підприємства виникла заборгованість перед постачальниками за надані товари (роботи, послуги). Відповідно до вексельного права видача векселя погашає кредиторську заборгованість перед постачальниками, тобто замінює цю кредиторську заборгованість іншим вексельним зобов'язанням.

Нарахування витрат на відсотки здійснюється на момент погашення векселя. У тому разі, коли дата виписки векселя і дата його погашення належать до різних облікових періодів, на дату балансу здійснюється нарахування витрат на відсотки за векселем, що стосуються звітного періоду.

За відсутності номінальної ставки відсотка операції з векселями підлягають ретельному аналізу з погляду визначення вартості отриманих активів проти реальної суми, що підлягає погашенню.

Різниця між вартістю активів або сумою зобов'язань, які сплачують шляхом випуску векселя, та номіналом векселя становитиме фактичну суму відсотків, що необхідно буде сплатити кредитору у вигляді дисконту.

Облік дисконтних векселів має свої особливості, зумовлені невідповідністю номінальної вартості векселя та кредиторської заборгованості на суму відсотків, що входить до складу номінальної вартості векселя.

Сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядників та інших кредиторів, відображають у IV розділі Пасиву Балансу за рядком «Векселі видані».

Наступними зобов'язаннями, які відносяться до поточних є кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

У процесі здійснення підприємницької діяльності суб'єктом господарювання виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, отримані послуги, необхідні для забезпечення нормального

функціонування підприємства.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (Accounts Payable For Good, Work and Services) – сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та матеріальні послуги [7, с. 178].

Господарські зв'язки з постачальниками будуються на підставі договорів (угод), в яких визначаються: найменування товарів, кількість, ціна, терміни і спосіб поставки, порядок розрахунків та ін.

Постачальник на відвантажену продукцію виписує товарні та платіжні документи, передає їх банку і направляє покупцю.

Погащується заборгованість перед постачальниками і підрядниками шляхом безготівкових або готівкових розрахунків.

Правила, форми і стандарти безготівкових розрахунків в Україні, що здійснюються за участю банків, встановлені в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 № 22. Відповідно до інструкції під час здійснення розрахунків можуть застосовуватися форми розрахунків:

- ❖ акредитивна;
- ❖ інкасова;
- ❖ вексельна;
- ❖ за розрахунковими чеками [69].

У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань під час придбання підприємством матеріальних і нематеріальних цінностей, послуг здійснюється з дотриманням принципу відповідності. Для цього використовується метод нарахування, дотримання якого, з погляду визнання зобов'язань стосовно до своїх кредиторів, потребує від підприємства правильного визначення моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг. Саме на момент переказу права власності, який визначається, наприклад, умовами контракту, за відсутності

одночасного розрахунку у грошовій формі з постачальниками та підрядниками виникають зобов'язання за отримані активи [35, с. 204].

Сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані кошти (крім заборгованості, забезпеченої вексями) відображається у III розділі Пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання та забезпечення» за рядком «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги».

До поточних зобов'язань відноситься також кредиторська заборгованість за довгостроковими розрахунками і за розрахунками.

Кредиторська заборгованість за розрахунками (Current Liabilities on Settlements) – гроші, що підлягають поверненню підприємством юридичним чи фізичним особам, у яких позичені і яким вони не виплачені [4, с. 208].

Відповідно до нової форми Балансу (Звіту про фінансовий стан) згідно з НП(С)БО 1 визначено такі поточні зобов'язання за розрахунками: з одержаних авансів, з бюджетом, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, із внутрішніх розрахунків [48].

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками за видами відображається у III розділі Пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання та забезпечення». Характеристику заборгованостей за розрахунками, представленими в Балансі, наведено у табл. 1.2.

Поточні зобов'язання за одержаними авансами (Current Liabilities on Advanced Payments Received) – сума авансів, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг) [17].

Зобов'язання, обумовлені авансовою оплатою покупцем товарів чи послуг, виникає внаслідок угоди, за якою продавець зобов'язується надати товари чи послуги за визначеними цінами, асортиментом, кількістю та якістю. Умовами договору може передбачатися, що продавець, отримавши певну суму, зобов'язується поставити товари за цінами, що склалися на момент погашення заборгованості. Отже, з плином часу оцінка товарів і

послуг може змінитися, але незмінним лишиться обумовлена кількість та якість товару.

У балансі сума авансів, одержаних від інших у рахунок наступних поставок, надання послуг, виконання робіт відображається у III розділі Пасиву Балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення» за рядком «Поточні зобов'язання за одержаними авансами».

Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом (Current Liabilities on Settlement with the Budget) – заборгованість підприємства за усіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства [17].

Принципи побудови системи оподаткування в Україні, податки і збори (обов'язкові платежі) до бюджету та до державних цільових фондів визначає Податковий кодекс України [59]

Відповідно до ПКУ під податком і збором (обов'язковим платежем) треба розуміти обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування [59].

Державні цільові фонди – це фонди, які створено відповідно до законів України і формуються за рахунок визначених законами України податків і обов'язкових платежів юридичних осіб незалежно від форм власності та фізичних осіб.

Платниками податків і зборів є юридичні і фізичні особи, на яких покладено обов'язок сплачувати податки і збори.

Об'єктами оподаткування є:

- доходи (прибуток);
- додана вартість продукції (робіт, послуг);
- вартість продукції (робіт, послуг), у тому числі: митна або її натуральні показники;
- спеціальне використання природних ресурсів;
- майно юридичних і фізичних осіб;
- інші об'єкти, визначені законами України про оподаткування [59].

За ознакою суб'єкта оподаткування податки можна поділити на:

- ❖ прямі податки – це обов'язкові нормативні платежі з прибутку або доходу працівника, спадщини, землі, будівель та ін. Ці податки сплачують у процесі придбання та накопичення матеріальних благ (прибутковий податок, податок на майно та ін.);
- ❖ непрямі податки – це податки, які включають до ціни товарів або тарифів на послуги. Вони не відраховуються прямо з доходів працівника (власника), а виплачує їх підприємство (податок на додану вартість, акцизи, мито, що стягується митними органами та інші) [8, с. 259].

Об'єднання податків у систему передбачає можливість класифікувати їх на такі види:

- 1) загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі);
- 2) місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

Загальнодержавні податки та збори встановлює Верховна Рада України і справляються на всій території України. Дані податки збори задекларовані Податковим кодексом України [59].

Місцеві податки і збори, механізм справляння та порядок їх сплати встановлюють сільські, селищні, міські ради відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, встановлених Розділом XII «Місцеві збори і платежі» ПКУ [59].

Загальнодержавні та місцеві податки і збори наведено у табл.1.1.

В формі № 1 поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом відображаються у III розділі Пасиву «Поточні зобов'язання та забезпечення» в рядку «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» за сумою погашення [48].

Поточні зобов'язання зі страхування (Current Liabilities on Insurance) – сума заборгованості за відрахуваннями до Пенсійного фонду, на соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників.

Таблиця 1.1

Загальнодержавні та місцеві податки і збори

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ	МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ
1	2
Податок на прибуток підприємств	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
Податок на доходи фізичних осіб	
Податок на додану вартість	Єдиний податок
Акцизний податок	Єдиний податок для суб'єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб
Екологічний податок	
Рентна плата	
Плата за землю	Збір за місця для паркування транспортних засобів
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	
Збір за користування радіочастотним ресурсом України	Туристичний збір
Збір за спеціальне використання води	Транспортний податок
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	Плата за землю (у складі податку на майно)
Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства	
Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установами	

Згідно Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [70].

Запровадження єдиної системи збору та обліку внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування реалізовується шляхом об'єднання спільних функцій, які виконуються окремими фондами соціального страхування і зосередження їх виконання у новоствореній окремій структурі. Це дозволить: зменшити адміністративні витрати страхових фондів; підвищити дисципліну сплати страхових внесків; посилити контроль за збиранням страхових внесків тощо. Такий механізм передбачає не тільки створення нового органу адміністрування єдиного соціального внеску, але і структурну реорганізацію існуючих страхових фондів.

Проведемо характеристику діючої системи єдиного соціального внеску (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Характеристика діючої системи єдиного соціального внеску

№ з/п	ОЗНАКА	ДІЮЧИЙ ПОРЯДОК ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ
1	2	3
1.	База нарахування внесків	Єдиний соціальний внесок нараховується на єдину базу
2.	Платники	Роботодавці; наймані працівники; працівники, які отримали винагороду за цивільно-правовим договором; підприємці; платники єдиного податку
3.	Ставка	Для роботодавців – 22 %; для підприємств, установ і організацій та ФОП, де є працівники інваліди – 8,41 %; для підприємств і всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких не менш 50% від загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці – 5,3 % для підприємств і громадських організацій інвалідів, кількість інвалідів в яких не менш 50% від загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці – 5,5 %
4.	Лікарняні	Для оплати перших 5 днів допомоги по тимчасовій непрацездатності передбачено окрему ставку 22 % – для роботодавців
5.	Облік і контроль сплати внесків	Адміністрування ЄСВ покладено на Державну фіскальну службу, проте єдиний внесок не входить до системи оподаткування. За загальним правилом подають звітність і сплачують ЄСВ за основним місцем обліку платника єдиного внеску (п. 4 ч. 1 ст. 6 Закону № 2464-VI)
6.	Порядок сплати	Єдиний соціальний внесок оплачується одним платіжним дорученням
7.	Звітність	Подається один звіт про плату єдиного соціального внеску в Пенсійний фонд України

Поточні зобов'язання зі страхування відображаються у III розділі пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) за рядком «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування».

Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці (Current Liabilities on Labour Payment) – заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» № 108/95-ВР, заробітна плата – це винагорода, обчислена зазвичай у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [71].

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» № 108/95-ВР, заробітна плата – це винагорода, обчислена зазвичай у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [71].

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконання роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Залежно від характеру виплат заробітна плата поділяється на:

- ❖ основну заробітну плату;
- ❖ додаткову заробітну плату;
- ❖ інші заохочувальні та компенсаційні виплати [71].

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) заборгованість підприємств з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату, відображається у III розділі Пасиву «Поточні зобов'язання та забезпечення» за статтею «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці» за сумою погашення.

Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками (Current Liabilities with Participants) – заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивідендів та ін.) і формуванням статутного капіталу [7, с. 187].

Виникнення зобов'язання перед учасниками (співзасновниками, акціонерами) відбувається після прийняття рішення про розподіл прибутку між засновниками чи про сплату дивідендів з одержаного у звітному періоді чистого прибутку. Виникнення зобов'язань перед засновниками можливе в разі повернення частини або всього внеску, при вибутті конкретного учасника чи ліквідації підприємства.

Заборгованість підприємства його учасникам (засновникам) відображається за сумою погашення у III розділі Пасиву «Поточні зобов'язання та забезпечення» за рядком «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками».

Поточні зобов'язання за розрахунками з внутрішніх розрахунків (Current Liabilities on Internal Settlements) – заборгованість підприємства пов'язаним сторонам і кредиторська заборгованість з внутрішньовідомчих розрахунків.

Відповідно до НП(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», пов'язаними сторонами вважаються:

- 1) підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших сторін;
- 2) підприємства і фізичні особи, які прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність, а також близькі члени родини такої фізичної особи [62].

Перелік пов'язаних сторін визначається підприємством, враховуючи сутність відносин, а не лише юридичну форму (превалювання сутності над формою). Відносини між пов'язаними сторонами – це, зокрема, відносини:

- материнського (холдингового) і його дочірніх підприємств;
- спільного підприємства і контрольних учасників спільної діяльності;
- підприємства-інвестора та його асоційованих підприємств;
- підприємства і фізичних осіб, які здійснюють контроль або мають суттєвий вплив на це підприємство, а також відносини цього

підприємства з близькими членами родини кожної такої фізичної особи;

— підприємства і його керівника та інших осіб, які належать до провідного управлінського персоналу підприємства, а також близьких членів родини таких осіб [62].

Операції пов'язаних сторін – передача активів або зобов'язань однією пов'язаною стороною іншими пов'язаними сторонами.

До операцій пов'язаних сторін, зокрема, належать: придбання або продаж готової продукції (товарів, робіт, послуг); придбання або продаж інших активів; операції за агентськими угодами; орендні операції; операції за ліцензійними угодами (передача об'єктів промислової власності та ін.); фінансові операції; надання та отримання гарантій і застав; операції з провідним управлінським персоналом і його близькими членами родини [62].

Внутрішньовідомчі розрахунки охоплюють розрахунки з виробничими одиницями і господарствами, виділеними на окремий баланс, за взаємним відпуском матеріальних цінностей; реалізацією продукції, робіт, послуг; передачею витрат загальноуправлінської діяльності; виплатою заробітної плати працівникам цих господарств.

Поточні зобов'язання з внутрішніх розрахунків відображають у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за сумою погашення в III розділі Пасиву «Поточні зобов'язання та забезпечення» за рядком «Поточна кредиторська заборгованість за внутрішніми розрахунками».

Таким чином, поточні зобов'язання включають велику групу об'єктів бухгалтерського обліку, яким необхідна обґрунтована оцінка за стадіями облікового циклу з врахуванням чинних НП(С)БО.

1.3. Умови визнання та оцінка поточних зобов'язань

З метою відображення в бухгалтерському обліку зобов'язання повинні бути достовірно оцінені.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку й відображення у фінансовій звітності зобов'язань підприємства визначено в НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Відповідно до нього зобов'язання визнається і відображається в обліку, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення [60].

С.Ф. Голов та М.С. Пушкар розширюють умови визнання зобов'язань, базуючись на попередніх.

Зокрема, М.С. Пушкар до таких умов зараховує:

- зобов'язання відображені в теперішньому часі і вони є наслідком минулих фактів господарського життя (отримані запаси, послуги, завдана шкода, за яку підприємство несе відповідальність);
- підприємство визнає необхідність майбутніх платежів кредиторам з метою надалі підтримувати господарські зв'язки з ними відповідно до нормального ходу підприємницької діяльності;
- зобов'язання має бути виконано незаперечно, але майбутні платежі мають імовірний характер, оскільки підприємство може мати ускладнення з платежами;
- терміни виконання зобов'язань можуть бути визначені, але точна дата – невідома;
- суб'єкт, стосовно якого виникли боргові зобов'язання, має бути ідентифікований як особа чи група осіб, хоча в момент реєстрації зобов'язання суб'єкт міг бути не ідентифікованим [74, с. 482].

Подібні критерії визнання зобов'язань виділяє С.Ф. Голов. На думку вченого, обов'язки підприємства слід розглядати як його зобов'язання, якщо вони:

- існують на даний момент і є наслідком минулих господарських операцій або подій;
- пов'язані з необхідністю майбутніх платежів з метою збереження господарських зв'язків підприємства або зі здійсненням нормальної підприємницької діяльності;
- мають бути виконані неминуче. Економічні наслідки невиконання зобов'язання, наприклад, у зв'язку зі штрафними санкціями, не дадуть підприємству можливості уникнути вибуття ресурсів на користь іншої сторони;
- мають визначений термін виконання, хоча точна дата може бути невідомою;
- прийняті стосовно суб'єктів (юридичних чи фізичних осіб або їхньої групи), які можуть бути ідентифіковані, якщо не в момент прийняття зобов'язання, то в момент його виконання [13, с. 319].

Критерії визнання зобов'язань, які визначили ці науковці, є більш продуманими і в них ураховано сучасні підходи до ведення господарської діяльності підприємства.

Таким чином, вважаємо, що заборгованість підприємства можна визначити як зобов'язання, коли вона відповідає таким вимогам:

1. Існує реально на даний час.
2. Виникає як результат минулих подій.
3. Буде неминуче погашена, хоча майбутнє погашення зобов'язання має дещо ймовірний характер, оскільки у підприємства можуть виникнути фінансові труднощі. Проте наслідками невиконання зобов'язань можуть бути штрафні санкції, які все-таки призведуть до вибуття активів на користь іншої сторони. У разі, якщо зобов'язання на дату балансу не підлягатиме погашенню, то його слід включити у склад доходу звітного періоду.

4. Має визначений термін виконання. Проте цей термін може бути змінений через можливі фінансові ускладнення.

5. Визнана підприємством, на яке покладено обов'язок її погасити, і водночас сформувало в інших суб'єктів обґрунтоване сподівання, що підприємство виконає свої зобов'язання.

6. Ідентифіковано суб'єкти зобов'язань.

7. Її погашення спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди.

8. Її оцінка достовірно визначена.

Якщо вищенаведені умови недостатньо визначені, то доцільно господарську операцію оцінити з точки зору зарахування заборгованості до забезпечень наступних витрат і платежів або непередбачених зобов'язань. У НП(С)БО 11 «Зобов'язання» подано такі визначення цих понять:

Підсумовуючи основні вимоги до визнання зобов'язань, побудуємо схему, яка дасть змогу проаналізувати кожне окреме зобов'язання на предмет віднесення його до певного виду (рис. 1.8).

Від точності зарахування зобов'язання до певного виду залежить правильна його оцінка. Оцінка суттєво впливає на загальний обліковий процес, оскільки завдяки їй можна отримати реальні дані про наявні ресурси підприємства, достовірну звітність і, як результат, ефективно управляти господарською діяльністю.

Зобов'язання традиційно оцінюються сумою коштів, необхідною для погашення заборгованості, або, в умовах ринку, вартістю товарів і послуг, які необхідно представити.

Відповідно до принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності «обачність» в обліку мають застосовуватися такі методи оцінки, які будуть запобігати завищенню оцінки активів і доходів та заниженню оцінки зобов'язань і витрат суб'єктів господарювання. Отже, зобов'язання необхідно оцінювати таким методом, який би не занижував їхню суму.

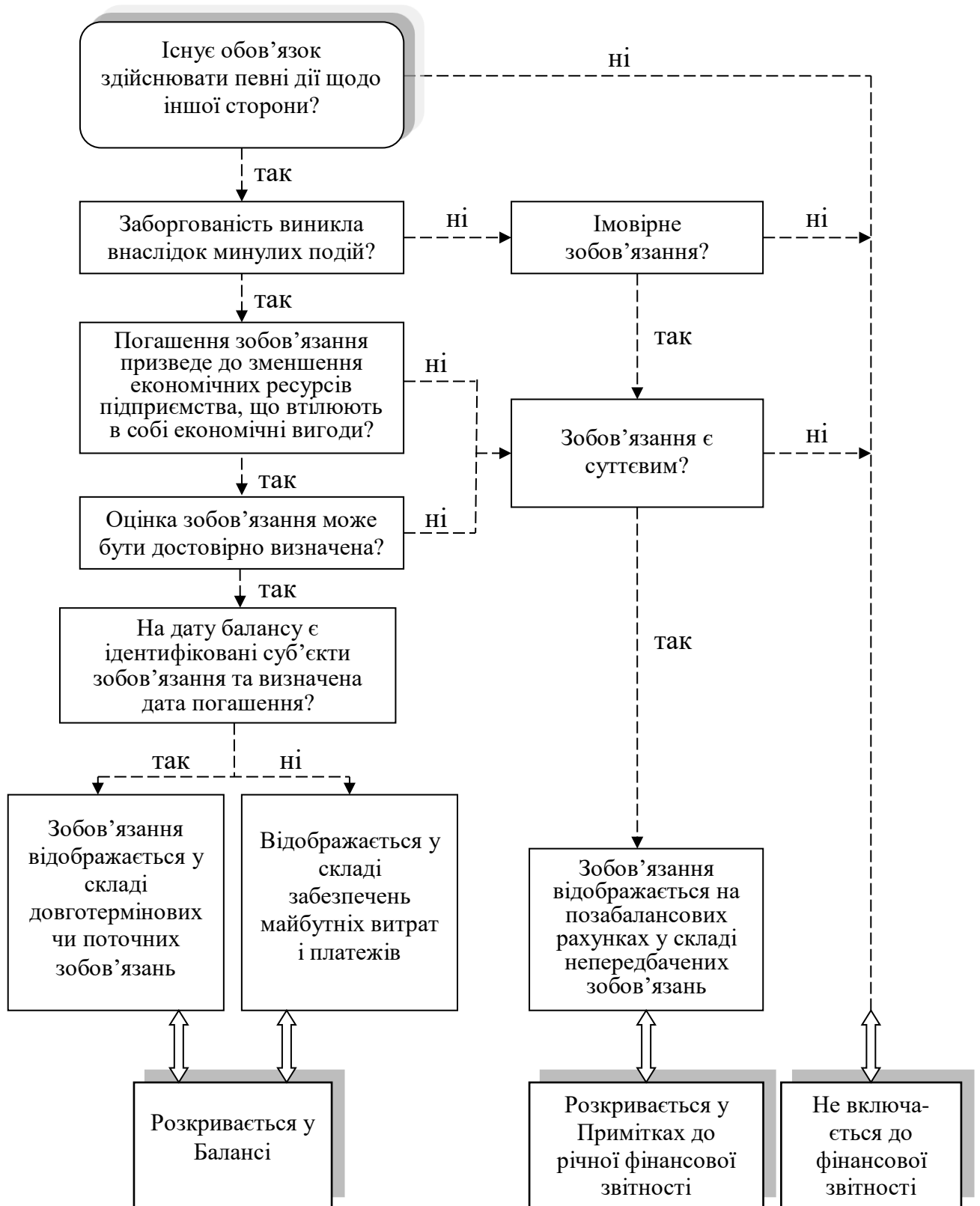


Рисунок. 1.8. Порядок визнання зобов'язань і їхнього розкриття у фінансовій звітності.

При відображенні зобов'язань у балансі використовують такі види оцінок: історична собівартість; теперішня вартість; сума погашення; поточна вартість.

Історична собівартість зобов'язання – сума активів, що можуть бути передані в рахунок сплати зобов'язання, або сума грошових коштів чи їхніх еквівалентів, які будуть сплачені з метою погашення зобов'язання в процесі звичайної господарської діяльності підприємства.

Теперішня вартість зобов'язання – дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства [60].

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їхніх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства [60].

Поточна вартість зобов'язання – недисконтована сума грошових коштів чи їхніх еквівалентів, яку необхідно сплатити для того, щоб погасити зобов'язання на поточний момент. На практиці сума погашення збігатиметься з історичною собівартістю та поточною вартістю зобов'язань.

С.Ф. Голов, окрім вищеназваних оцінок, виокремлює ще одну – справедлива вартість зобов'язань, яку розуміє як суму, «...за якою може бути погашене зобов'язання в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами» [13, с. 45].

Згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» довготермінові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються у балансі за їхньою теперішньою вартістю [60]. Розрахунки теперішньої вартості здійснюють за допомогою дисконтування. Дисконтуванню підлягають: суми довготермінових позик; суми довготермінових зобов'язань за облігаціями; суми довготермінових зобов'язань з оренди; суми довготермінових векселів.

Забезпечення довготермінових зобов'язань визнаються у сумі їхньої теперішньої вартості [60]. Непередбачені зобов'язання відображаються на

позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.

Таким чином, в процесі дослідження визначено ряд критерії визнання зобов'язань відповідно до національних та міжнародних стандартів обліку, які доцільно відобразити в обліковій політиці підприємства.

Висновки до розділу 1

1. Згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» окремим видом зобов'язань виділяють забезпечення. Вважаємо, що не доцільно розглядати забезпечення як частину зобов'язань, особливо це стосується поточних забезпечень, які формує підприємство самостійно за рахунок власних джерел. Підтвердженням цього є той факт, що рахунки бухгалтерського обліку, на яких обліковуються забезпечення майбутніх витрат і платежів, віднесено до четвертого класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

2. Порівняння національних положень бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку дало змогу уточнити класифікацію зобов'язань, прийняту в Україні. На нашу думку, зобов'язання підприємства як об'єкт обліку і звітності потрібно класифікувати відповідно до вимог МСБО та економічного змісту зобов'язань. Запропонований нами порядок групування зобов'язань відповідає міжнародним стандартам обліку і звітності, а також групуванню зобов'язань на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності.

3. В процесі дослідження визначено ряд критерії визнання зобов'язань відповідно до національних та міжнародних стандартів обліку, які доцільно відобразити в обліковій політиці підприємства, а саме: заборгованість виникла внаслідок минулих подій; ідентифіковано її суб'єкти; існує реально на даний час; неминуче буде погашеною; має визначений термін виконання; визнана підприємством, на яке покладено обов'язок її погасити; її погашення спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди; її оцінка достовірно визначена.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

2.1. Облік короткострокових кредитів банку та поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями

Короткострокові кредити надаються банком для кредитування поточної діяльності (придбання сировини, матеріалів для виробництва, на оплату праці тощо), внутрішніх торгових операцій, експортно-імпортних операцій. Довгострокові кредити надаються для кредитування інвестиційної діяльності (на будівництво, придбання основних засобів, землі, освоєння земельних угідь, фінансовий лізинг).

Кредити можуть надаватись шляхом зарахування коштів на рахунок позичальника або шляхом прямого перерахування коштів за призначенням [74, с. 305].

Синтетичний облік розрахунків за банківськими кредитами здійснюється на пасивному рахунку 60 «Короткострокові позики». За кредитом рахунка відображається заборгованість по отриманих кредитах (позикам), а за дебетом – їх погашення чи переведення у довгострокові зобов'язання, у випадку, якщо дата погашення заборгованості за кредитом (займу) перенесена на термін, що перевищує 12 місяців з дати балансу, чи на термін, що перевищує тривалість операційного циклу, якщо він триває більше року [58].

Облік операцій на рахунку 60 «Короткострокові позики» ведеться за субрахунками: 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті», 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті», 603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті», 604 «Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті», 605 «Прострочені позики в національній валюті», 606 «Прострочені позики в іноземній валюті» [58].

Витрати, пов'язані з використанням кредитних коштів, відображаються у тому періоді, в якому їх нараховано. До них, зокрема, відносяться проценти, курсові різниці, нараховані на суму кредитів та на проценти, що підлягають сплаті (у тому випадку, коли кредит отримано в іноземній валюті). Крім того, до витрат, пов'язаних з отриманням кредиту, відносяться суми комісії банку за оформлення кредиту, за нотаріальне посвідчення договору застави та витрати на страхування заставного майна.

Для кращої організації оплати відсотків, доцільно відкрити рахунок 3-го порядку 68.40 «Розрахунки за нарахованими відсотками за кредит» до субрахунку 68.4 «Розрахунки за нарахованими відсотками». На даному рахунку слід обліковуються нараховані проценти за використання коштів, а на рахунку 9510 «Витрати з відсотків за кредит» – обліковуються витрати, пов'язані з нарахуванням та сплатою процентів за користування кредитами банків. Такий порядок дозволить контролювати кредитове сальдо за розрахунками, пов'язаними із сплатою кредитів, а також суми погашення.

Різниця між ставкою за пролонгований кредит і стандартною ставкою розглядається як штрафна санкція і відображається на дебеті рахунка 94 «Інші витрати операційної діяльності». На зазначеному рахунку відображають також відсотки по прострочених кредитах і кредитах, використаних не за цільовим призначенням

Кореспонденція рахунків з операцій за короткостроковими позиками наводиться на рис. 2.1.

Синтетичний облік короткострокових позик (кредит рахунка 60) ведеться в журналі 2, окремо за рахунком 60 – розділ II. В цьому розділі записи робляться на основі виписок банку з кредиту рахунка 60 у дебет різних рахунків (14, 15, 30, 31, 37, 50, 51, 53, 60, 91, 92, 93, 94, 33, 35, 45, 48, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 95, 99). У розділі III журналу 2 відображають аналітичні дані до рахунків 50,60 [90, с. 167].

За сучасних умов АРМ-бухгалтера більш часто як облікові регістри використовують відповідні машинограми – аналіз рахунку 60.

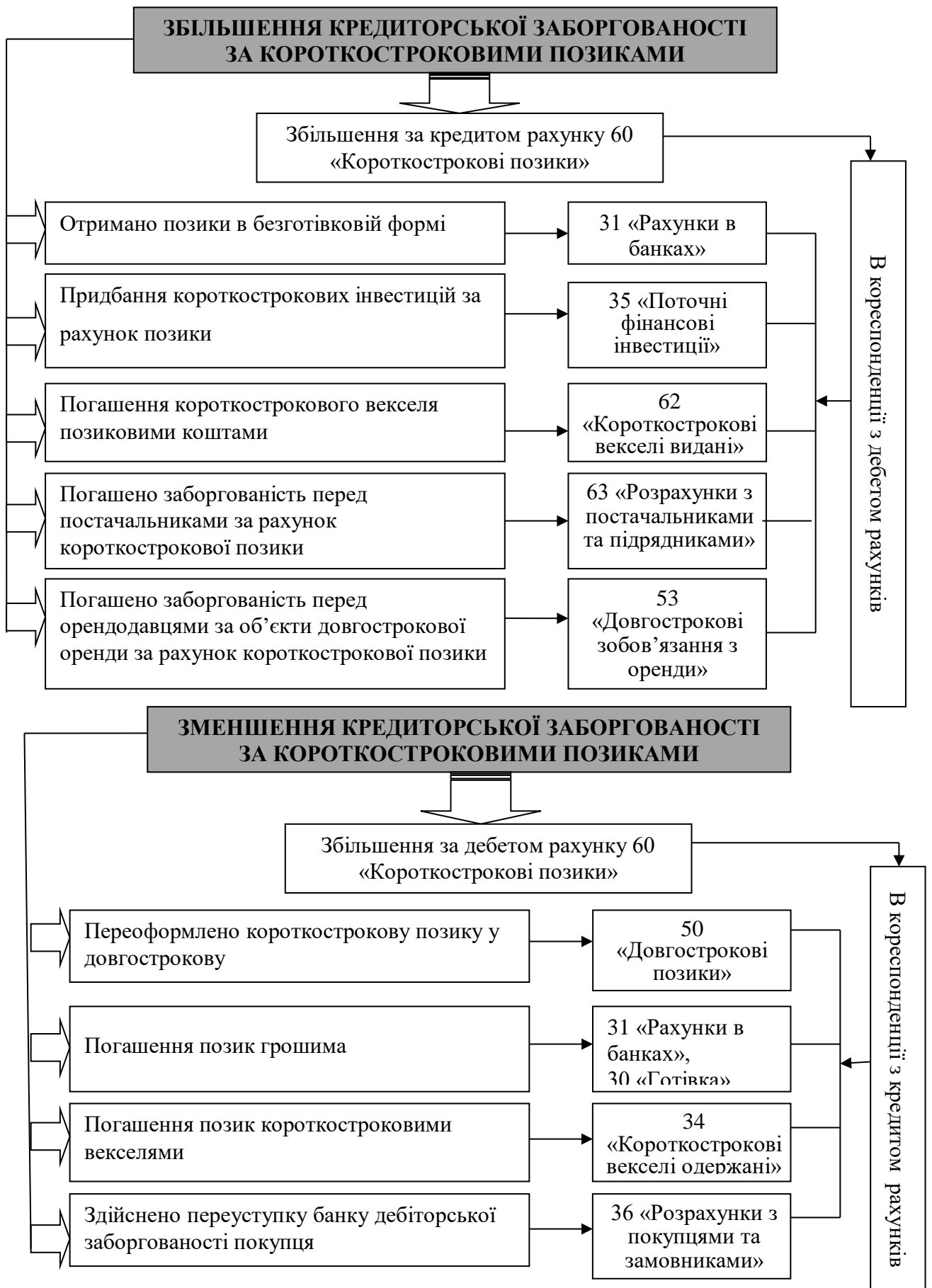


Рисунок 2.1. Обліку короткострокових позик банку

Доцільно деталізувати інформацію про отримані позики та їх ефективне використання в управлінському обліку. Це можна здійснити методом порівняння витрат, пов'язаних з отриманням позик (оплата консультацій юристів, консалтингових фірм, сплата процентів за кредит, перестраховування кредитів тощо) і доходів від реалізованих проектів, під які були отримані позики. Лише всебічний аналіз ефективності кожного впровадженого проекту дає можливість перевірити наскільки вдало використовувався залучений капітал. Якщо доходи перевищують витрати, це свідчить про ефективність використання позик банку.

Якими б довгостроковими не були наші зобов'язання, з часом дата їхнього остаточного виконання буде наближатися. І нарешті, коли до дати їхнього виконання залишиться менше дванадцяти місяців з дати балансу чи період часу, тривалістю менше тривалості операційного циклу, якщо він триває більше року. Тоді довгострокові зобов'язання вже не можна буде визнати такими. Вони перейдуть у «клас» поточних зобов'язань, для обліку яких і призначений рахунок 61 «Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях».

Взагалі, будь-які довгострокові зобов'язання, відображені на рахунках п'ятого класу, у міру наближення терміну їх погашення можуть бути переведені в поточні зобов'язання і відобразяться за кредитом рахунка 61. Саме за кредитом рахунка 61 відображається поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях. Якщо ця заборгованість у національній валюті, то вона відобразиться по кредиту субрахунку 611 «Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях у національній валюті», а якщо в іноземній, то, відповідно, — по кредиту субрахунку 612 «Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях в іноземній валюті». Іншої, додаткової класифікації поточної заборгованості по довгострокових зобов'язаннях (наприклад, за видами заборгованості, що дозволило б враховувати окремо заборгованість за позиками, окремо за оренду тощо) як бачимо, у плані рахунків не передбачено. Це зовсім не перешкоджає підприємству самостійно ввести таку класифікацію, розділивши відповідні субрахунки на субрахунки другого порядку.

2.2. Порядок обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги і за виданими векселями

Взаємовідносини підприємства зі сторонніми підприємствами, організаціями й установами за операціями, пов'язаними із придбанням (одержанням) товарно-матеріальних цінностей (далі ТМЦ), робіт і послуг відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [86, с. 328].

Етапи та загальний порядок ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками наведено на рис. 2.2.

Розрахунки з постачальниками є кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги за умов наступної оплати або іншого погашення зобов'язань. У випадку здійснення передоплати в бухгалтерському обліку виникає дебіторська заборгованість за авансами виданими.

З метою підвищення надійності поставок при виборі постачальника потрібно враховувати ряд умов, серед яких: цінова конкурентоспроможність (включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування); умови платежу; гарантійні строки; ремонт і післяпродажне обслуговування; відповідність продукції постачальника стандартам якості; можливість закупки безпосередньо у виробників або оптовиків; географічне місцерозташування; основні види діяльності та фінансовий стан; виробнича потужність та обсяги випуску продукції за останні роки.

Якщо спеціалізоване стороннє підприємство виконує будівельно-монтажні роботи, то розрахунки з таким підприємством належать до розрахунків з підрядниками.

Розрахунки можуть здійснюватися також між учасниками промислово-фінансових груп (ПФГ). До складу ПФГ можуть входити промислові й інші підприємства, наукові та проектні установи, інші установи й організації всіх форм власності. У складі ПФГ визначається головне підприємство, яке має виключне право діяти від імені ПФГ як учасника господарських відносин.

Облік операцій за рахунками з постачальниками і підрядниками	Поняття та класифікація	<p>Поняття <i>Постачальники</i> — це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запасних частин, МШГ), надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо). <i>Підрядники</i> — спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво. <i>Промислово-фінансова група (ПФГ)</i> — це об'єднання, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міжнародними договорами України, а також з метою виробництва кінцевої продукції</p>
		<p>Класифікація Розрахунки з постачальниками, розрахунки з підрядниками, розрахунки з ПФГ</p>
	Документування господарських операцій	<p>При виникненні заборгованості договір купівлі-продажу, накладна, рахунок-фактура, рахунок, акт приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг), податкова» накладна, товарно-транспортна накладна, СМК, залізнична накладна, авіанакладна, коносамент, вантажна митна декларація, інвойс, пакувальний лист, рекламаційний акт, довідка бухгалтерії</p>
		<p>При погашенні заборгованості платіжне доручення, акредитив, інкасо, ВКО та інші платіжні документи</p>
	Синтетичний облік	<p>Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» з відповідними субрахунками</p>
Аналітичний облік	<p>Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться в розрізі країн за кожним постачальником і підрядником, у розрізі контрактів, документа (рахунку) на сплату, в гривнях та у валюті, обумовлений в договорі</p>	
Відображення в облікових регістрах і звітності	<p>В облікових регістрах Розділ I Журналу 3, Відомість 3.3</p>	
	<p>У фінансовій звітності Ряд. 1615 ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»</p>	

Рисунок 2.2. Загальна схема обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Розрахунки можуть здійснюватися також між учасниками промислово-фінансових груп (ПФГ). До складу ПФГ можуть входити промислові й інші підприємства, наукові та проектні установи, інші установи й організації всіх форм власності. У складі ПФГ визначається головне підприємство, яке має виключне право діяти від імені ПФГ як учасника господарських відносин.

Розрахунки з вітчизняними й іноземними постачальниками і підрядчиками, а так само з постачальниками і підрядчиками, що входять разом з підприємством в одну промислово-фінансову групу (далі ПФГ) здійснюються окремо на відповідних субрахунках 63 рахунка:

- ❖ 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- ❖ 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;
- ❖ 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ» [58].

За кредитом рахунка 63 відображається заборгованість підприємства перед постачальниками і підрядчиками, що виникає в момент одержання підприємством від них товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), виконаних робіт чи наданих послуг. За дебетом рахунка відображається зменшення заборгованості шляхом оплати підприємством отриманих від постачальників і підрядчиків ТМЦ, робіт і чи послуг, наприклад, у результаті пред'явлення претензій і повернення товару і т. п.

Як правило, кредитове сальдо в рахунку 63 – це заборгованість підприємства конкретним юридичним чи фізичним особам. А дебетове сальдо, відповідно, відображає заборгованість юридичних чи фізичних осіб підприємству. Необхідно відзначити, що аналітичний облік операцій з постачальниками і підрядчиками ведеться в розрізі не тільки окремих юридичних чи фізичних осіб (підприємців), але й у розрізі окремих договорів, постачань тощо. Оскільки, взаємини з постачальниками і підрядчиками можуть бути різнобічними, і підсумки таких взаємин можуть бути різними, то може виникнути ситуація, коли одна і та ж юридична особа, постачальник, за одним видом операцій є боржником підприємства – дебітором, а за іншим видом операцій — навпаки, кредитором.

Отже, за рахунком 63 можлива наявність одночасно дебетового і кредитового сальдо. Така ситуація цілком можлива і за рахунками 64, 65 і 68 шостого класу рахунків. План рахунків не рекомендує звертати сальдо таких рахунків, а показувати його розгорнуто тобто і за дебетом, і за кредитом.

Як правило, розрахунки з постачальниками та підрядниками проводяться після виконання робіт, відвантаження товарно-матеріальних цінностей, надання послуг або одночасно з ними.

Незалежно від методу оцінки ТМЦ, прийнятого на підприємстві, рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» кредитується згідно з документами постачальника в межах суми акцепту. Вартість отриманих ТМЦ, виконаних робіт, наданих послуг відображається на рахунках обліку ТМЦ або витрат без урахування суми ПДВ, вказаної в документах постачальника [83, с. 652].

У випадку, коли рахунок постачальника був акцептований і оплачений до надходження вантажу, а при прийманні ТМЦ було виявлено їх недостачу проти відфактурованої кількості, невідповідність цін і якісних показників, обумовлених в угоді, арифметичні помилки, брак отриманих ТМЦ, то постачальнику виставляється претензія.

Облік операцій за розрахунками з постачальниками та підрядниками відображено на рис. 2.3.

Особливості розрахунків з іноземними постачальниками є те, що оплата цих рахунків часто пов'язана з обліком валютних операцій. Операція в іноземній валюті – господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті [87, с. 312].

При укладанні договорів з іноземними контрагентами для визначення всіх ризиків і вигод, які переходять від продавця до покупця використовують положення Інкотермс – комплекс міжнародних правил з тлумачення

найбільш широко використовуваних торговельних термінів в області зовнішньої торгівлі.

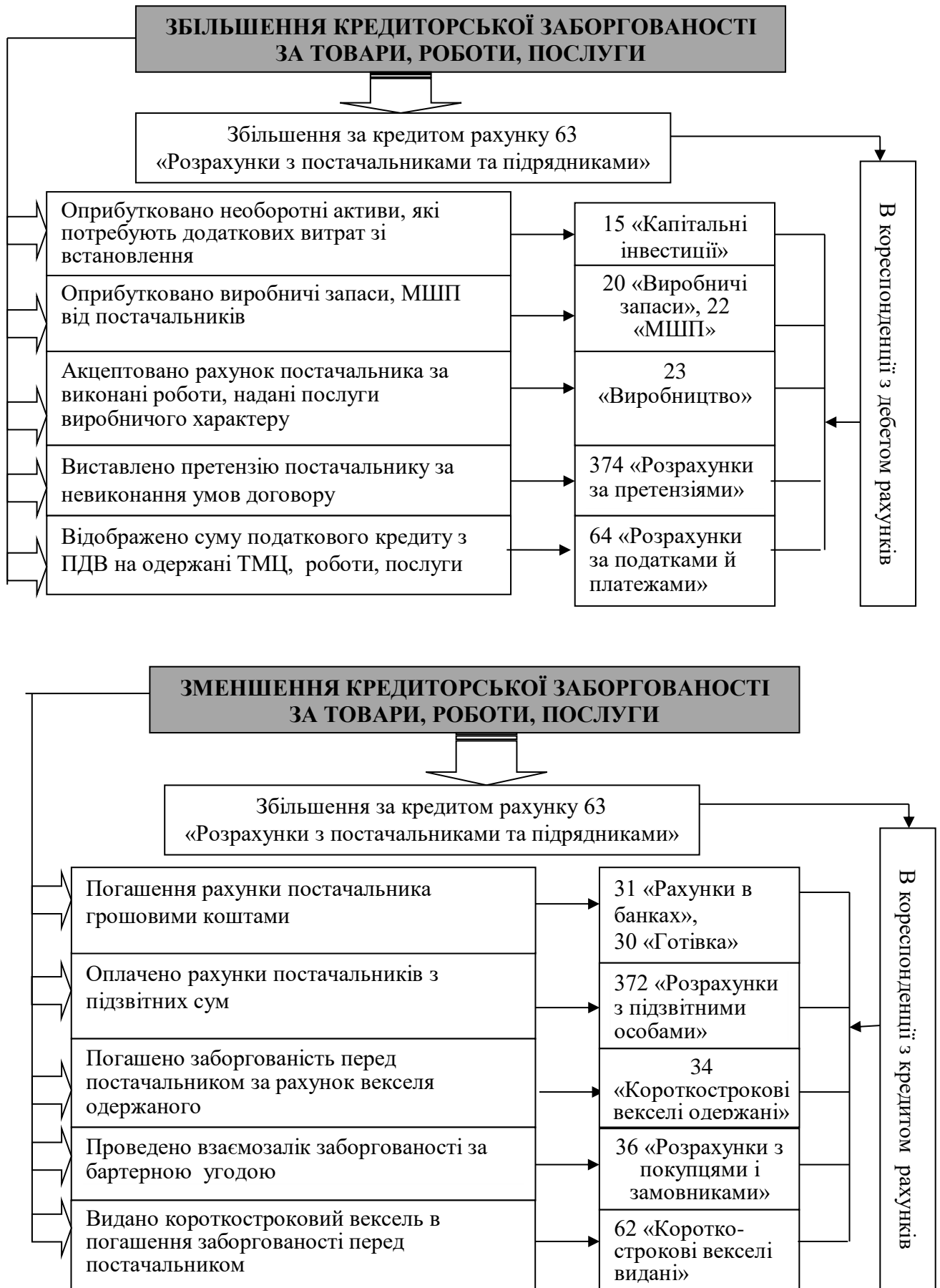


Рисунок 2.3. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками

Положення Інкотермс встановлюють правила, які регулюють питання пов'язані з доставкою товарів від продавця до покупця. Це включає в себе власне перевезення, відповідальність за експортне та імпорнтне очищення товарів. Ці правила визначають відповідального за сплату доставки, митного оформлення, та страхування ризиків на шляху транспортування товарів у залежності від означених стандартних умов поставки.

При здійсненні розрахунків із іноземними контрагентами в бухгалтерському обліку виникають курсові різниці – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.

Для відображення курсових різниць в межах операційної діяльності використовують рахунки:

714 «Дохід від операційної курсової різниці» (для відображення позитивної курсової різниці);

945 «Втрати від операційної курсової різниці» (для відображення негативної курсової різниці).

Для відображення курсових різниць за іншими (неопераційними) операціями відображаються в межах іншої діяльності. При цьому використовують рахунки:

744 «Дохід від неопераційної курсової різниці» (для відображення позитивної курсової різниці);

974 «Втрати від неопераційних курсових різниць» (для відображення негативної курсової різниці).

На нашу думку, важливим питанням в обліку розрахунків з вітчизняними та іноземними постачальниками є контроль за терміном погашення таких зобов'язань, оскільки прострочення платежів часто призводять до нарахування пені, відсотків, штрафів тощо. Тому з метою удосконалення розрахунків за товари, роботи, послуги пропонуємо використовувати документ – Реєстр кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги до сплати (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Реєстр кредиторської заборгованості
за товари, роботи, послуги до сплати

№ з/п	Постачальник	Номер, дата рахунку до сплати	Строки погашення зобов'язання, дні	Сума оплати разом з ПДВ, грн.	Залишок за рах. на кінець дня	Залишок за рах. за місяць	Дата оплати
	Назва	Сума разом з ПДВ		ПДВ			
1	2	3	4	5	6	7	8
	Разом						

Запропонований Реєстр дозволить контролювати суми, які підлягають сплаті за кожним рахунком, прийнятим від постачальника та підрядника. Зведення даного документу дасть змогу аналізувати інформацію про залишок кредиторської заборгованості та основних кредиторів.

Таким чином, облік розрахунків з постачальниками необхідно вдосконалювати відповідно до потреб управління, адже на діяльність підприємства впливає стан її зобов'язань та розрахунків з кредиторами. Для отримання такої інформації потрібно мати дані про прострочену заборгованість за кожним кредитором.

2.3. Облік розрахунків за виплатами працівникам і за страхуванням

Необхідність дослідження методології обліку розрахунків з оплати праці та витрат на неї витікає з потреби постійного моніторингу та вдосконалення питань методичного, організаційного, практичного характеру, що пов'язані з процесом переходу національної облікової системи на МСФЗ, змінами в трудовому і податковому законодавстві.

Вимогами до формування обліку оплати праці є визначення завдань, системи показників, документації й системи рахунків, на яких нагромаджується відповідна інформація. Отже, головні завдання обліку праці й заробітної плати – забезпечення належних даних щодо кількісного складу працівників, використання робочого часу; визначення відпрацьованого часу та виробленої продукції, контроль за виконанням норм виробітку, обчислення заробітної плати, розподіл нарахованої заробітної плати за напрямками витрат; ведення розрахунків з працівниками підприємства, з бюджетом щодо утриманих податків і органами соціального страхування щодо відрахувань на соціальне страхування тощо.

Облік розрахунків по оплаті праці здійснюється на балансовому рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», що має субрахунки:

- 661 «Розрахунки за заробітною платою»;
- 662 «Розрахунки з депонентами»;
- 663 «Розрахунки за іншими виплатами» [58].

Аналітичний облік розрахунків з працівниками ведеться в розрахункових і розрахунково-платіжних відомостях. Нараховані суми відображаються, крім того, в особистих рахунках працівників.

Витрати підприємства на оплату праці можна враховувати по варіантах:

- ✓ за елементами (із застосуванням рахунків класу 8);

- ✓ за видами діяльності, тобто в розрізі центрів виникнення витрат: виробництво, збут, управління і ін.

Для обліку за видами діяльності призначені рахунки класу 9. При формуванні витрат в класі 8 на рахунку 81 «Витрати на оплату праці» передбачено шість субрахунків, що дають можливість з метою управлінського обліку аналізувати витрати на оплату праці:

- 811 «Виплати за окладами й тарифами»;
- 812 «Премії та заохочення»;
- 813 «Компенсаційні виплати»;
- 814 «Оплата відпусток»;
- 815 «Оплата іншого невідпрацьованого часу»;
- 816 «Інші витрати на оплату праці» [58].

Для обліку розрахунків з працівниками на ТОВ «ММД» рахунок 81 «Витрати на оплату праці» не використовується. Нарахування основної зарплати відображається бухгалтерськими записами, які відображені в табл. 2.2.

До моменту виплати працівникам підприємства сум нарахованої заробітної плати, вони є поточними зобов'язаннями, які за порядком, визначеним Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [48] відображаються у рядку 1630 розділу III пасиву форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» як заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату (за вирахуванням страхових внесків і ПДФО, утриманих із заробітної плати).

Знання структури оплати праці необхідне для визначення рахунків і субрахунків, статей витрат нарахованої оплати, подальших розрахунків, складання фінансової та статистичної і податкової звітності.

Зокрема, М. М. Лужеренко, А. О. Єфремова у своєму дослідженні фонд оплати праці характеризують так: «Нових ринкових підходів потребує формування і використання коштів на оплату праці» [37].

Таблиця 2.2

Синтетичний облік нарахування заробітної плати

НАРАХУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ:	
3 кредиту субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою»	У дебет відповідних витратних рахунків
1	2
Оплата праці працівників, безпосередньо зайнятих у основному та допоміжному виробництві	23 «Виробництво»
Оплата праці за ремонт основних засобів робітниками основного й допоміжного виробництв та ін.	23 «Виробництво» (15 «Капітальні інвестиції»)
Оплата праці, яка пов'язана з виправленням браку продукції.	24 «Брак у виробництві»
Оплата праці за роботи, що належать до витрат майбутніх періодів	39 «Витрати майбутніх періодів»
Оплата праці лінійному та іншому загально виробничому персоналу на виконробських дільницях, а також з обслуговування будівельних машин і механізмів	91 «Загальновиробничі витрати»
Оплата праці апарату управління	92 «Адміністративні витрати»
Оплата праці персоналу відділу збуту, торгових агентів та продавців	93 «Витрати на збут»
Оплата працівникам об'єктів соціально-культурного призначення	949 «Інші витрати операційної діяльності»
Оплати праці, яка пов'язана з реалізацією основних засобів	943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів»
Оплати праці, яка пов'язана з операціями з вибуття (ліквідації) основних засобів та інших необоротних активів	976 «Списання необоротних активів»
Оплата за роботу, пов'язану з ліквідацією стихійного лиха, пожеж тощо	977 «Інші витрати діяльності»
Нарахована вихідна допомога передбачена діючим законодавством	23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати»
Оплата за час відпустки за рахунок наперед створеного резерву	471 «Забезпечення витрат відпусток»
Оплата за роботи, виконані за рахунок коштів цільового фінансування	48 «Цільове фінансування і цільові надходження»

Автори М. В. Корягін, О. О. Попкова зазначають, що запропонований чинним законодавством перелік основних видів виплат, які входять до фонду оплати праці, не передбачає аналітичного опису, а також детального групування, тому авторами розроблена класифікація виплат, які входять до фонду оплати праці [32].

Для вирішення поставленого питання ми розробили робочий план рахунків відповідно до переліку виплат, які можуть мати місце на вітчизняних підприємствах і відповідають чинному законодавству. Таким чином, виходячи з галузевих особливостей оплати праці ТОВ «ММД» пропонуємо виділяти рахунки четвертого порядку щодо виплат, які належать до фонду основної та додаткової заробітної плати (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Робочий план рахунків третього порядку до рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» для обліку розрахунків за заробітною платою

...

Такий спосіб групування виплат працівникам підвищить аналітичні можливості облікової інформації щодо ефективного використання трудових ресурсів підприємства та витрат на оплату праці.

Загальнообов'язкове страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту (матеріального забезпечення громадян) у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, старості або безробітти. Для цього формуються грошові фонди шляхом оплати страхових внесків із роботодавців та застрахованих осіб [41, с. 258].

Обчислення внеску здійснюється на підставі бухгалтерських документів, за якими проводиться нарахування зарплати або які підтверджують виплату доходу, на які нараховується єдиний внесок. Сплата єдиного внеску здійснюється виключно у національній валюті шляхом перерахування сум на рахунки територіальних органів Пенсійного фонду.

Облік поточної заборгованості за соціальним страхуванням здійснюють на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням». За кредитом рахунка відображають нарахування єдиного соціального внеску, за дебетом – перерахування його в контролюючі органи за місцем сплати податків. На цей момент діють субрахунки до рахунку 65 (табл. 2.4).

Інструкція про застосування плану рахунків передбачає ведення розрахунків із соціального страхування за видами соціального страхування в межах соціальних фондів, індивідуального страхування та страхування майна в комерційних структурах. Такий порядок дозволяє володіти інформацією про об'єкти та суб'єкти страхування, однак має певні недоліки.

На наш погляд, доцільно групувати інформацію про випадки сплату зборів у Пенсійний фонд за окремими операціями, визначеними в Порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій [72].

Таблиця 2.4

Рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням» [58]

КОД СУБРАХУНКУ	НАЗВА СУБРАХУНКУ	ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА УЗАГАЛЬНЮЄТЬСЯ НА СУБРАХУНКУ
651	«За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»	Розрахунків з Пенсійним фондом України за збором на обов'язкове державне пенсійне страхування
652	«За соціальним страхуванням»	Розрахунків з Фондом соціального страхування України за збором на обов'язкове соціальне страхування
653	виключено	
654	«За індивідуальним страхуванням»	Розрахунків зі страховими організаціями по індивідуальному страхуванню персоналу підприємства, за їх письмовими дорученнями, у разі добровільного страхування, з нарахованої їм заробітної плати страхових внесків за договорами та по обов'язковому страхуванню, що встановлюється законодавством
655	«За страхуванням майна»	Розрахунків за страхуванням майна підприємства та майна працівників підприємства

Така методика розрахунків з соціальними фондами дозволить формувати інформацію за особливими операціями, що стосуються лікарняних виплат, страхових сум при настанні нещасного випадку. Тим більше, що перехідними положеннями Закону №2464 внесено зміни до соціальних законів №2240, №15331 і №11052, які стосуються правил та порядку отримання роботодавцями страхових виплат на окремі рахунки від соціальних фондів (лікарняні, інші види соціальної допомоги тощо). При цьому у соціальних фондів залишається контролююча функція – перевірка правильності обчислення і використання роботодавцями отриманих сум страхових виплат. Саме за неправильне або нецільове використання отриманих страхових сум фонди мають право штрафувати.

Ще одним елементом розрахунку заробітної плати до видачі є податок на доходів фізичних осіб (далі – ПДФО). Варто відзначити, що вступу в дію Податкового кодексу України порядок справляння та обчислення даного податку регулювався Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб». На сьогоднішній день порядок сплати ПДФО регулюється розділом IV «Податок на доходи фізичних осіб» ПКУ [59].

Згідно із ст. 162 ПКУ платниками податку є фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерел їхнього походження в Україні, так і за її межами; фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їхнього походження в Україні; податковий агент [59].

Перелік виплат, які входять до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку, встановлений п. 164.2 ПКУ. До цих виплат належать доходи у вигляді заробітної плати, нараховані платнику податку відповідно до умов трудового договору.

Важливо визначити, що розуміється під терміном «заробітна плата» для цілей обкладення ПДФО.

Згідно з Податковим кодексом заробітна плата це основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються (надаються) платнику податку у зв'язку з відносинами

трудового найму [59]. Докладнішого переліку виплат, які обкладаються ПДФО у складі заробітної плати, а також посилянь на будь-який документ, що містить такий перелік, ПКУ не подає.

Ставка ПДФО становить 18 % бази оподаткування щодо доходів у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами. Ставка податку становить 5% бази оподаткування у випадках, прямо визначених розд. IV ПКУ (п. 167.2 ПКУ) [59].

Ставка податку може становити 0% бази оподаткування у випадках, прямо визначених розд. IV ПКУ (п. 167.3 ПКУ) [59].

Згідно з п. 167.5 ПКУ ставки податку на пасивні доходи до бази оподаткування встановлюються у таких розмірах:

18% – для пасивних доходів, крім зазначених у пп. 167.5.2 та 167.5.4 ПКУ (пп. 167.5.1 ПКУ);

5% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування) (пп. 167.5.2 ПКУ);

9% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток (пп. 167.5.4 ПКУ) [59].

Як і раніше, платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги (далі – ПСП).

Право на застосування ПСП має кожен платник ПДФО, який отримує заробітну плату. Однак скористатися таким правом працівник зможе лише тоді, коли сума нарахованої йому за місяць заробітної плати не перевищить

граничного розміру доходу для застосування ПСП.

Граничний розмір доходу для застосування ПСП в загальному випадку – це показник, що не перевищує розміру місячного прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн (пп. 169.4.1 ПКУ). (2940 грн. у 2020 р.)

Ураховуючи те, що у 2020 році розмір мінімальної зарплати у розрахунку на місяць складає 4723 грн., виходить, що переважна більшість працівників не зможе скористатися ПСП. Адже переважна більшість із них отримуватиме зарплату в сумі не меншій за 4723 грн., в той час, коли граничний дохід для застосування ПСП в загальному випадку – 2940 грн.

Загальний розмір ПСП становить 50 % від прожиткового мінімуму, встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, тобто 1051 грн. (2102 грн. x 50 %).

Відповідно до ПКУ, податкова соціальна пільга застосовується до нарахованого платнику податку місячного доходу у вигляді заробітної плати тільки за одним місцем його нарахування (пп. 169.2.1 ПКУ).

ПДФО сплачується (перераховується) до бюджету податковими агентами під час виплати оподаткованого доходу платникам податку (пп. 168.1.2 ПКУ).

Отже, дослідження розрахунків з оплати праці та за страхуванням показало, що дана облікова ділянка вимагає чіткої організації. Нами запропоновано етапи та порядок загального ведення обліку розрахунків з оплати праці та за страхуванням. Такий порядок бухгалтерський облік на підприємстві повинен забезпечити точний розрахунок заробітної плати кожного працівника у відповідності з кількістю і якістю затраченої праці, правильний підрахунок утримань із заробітної плати, контроль за використанням часу і виконанням норм виробітку працівниками.

2.4. Облік розрахунків з бюджетом та інших поточних зобов'язань

Етапи та загальний порядок ведення обліку іншої поточної заборгованості наведено на рис.2.4.

Рахунок 64 «Розрахунки по податках і платежах» призначений він для відображення операцій по розрахунках підприємства по усіх видах платежів у бюджет:

- 1) за податками, включаючи податки з працівників підприємства;
- 2) за платежами;
- 3) за субсидіями, дотаціях і інших асигнуваннях з бюджету;
- 4) за фінансових санкціях, що підлягають зарахуванню в бюджет.

Зосередження на одному рахунку такої кількості різних розрахунків, такої великої значимості природно призвело до максимально можливої, у межах розумного, деталізації в обліку розрахунків по податках і платежах. Насамперед, це досягається за рахунок відкриття окремих субрахунків другого і третього порядку для обліку розрахунків не тільки по окремих податках і платежах, але і по окремих оподатковуваних базах того самого податку, окремо по податковому кредиту і податкових зобов'язаннях і т. д.

Запропонованих у Плані рахунків 4-х субрахунків 64 рахунка явно недостатньо:

- 641 «Розрахунки по податках»;
- 642 «Розрахунки по обов'язкових платежах»;
- 643 «Податкові зобов'язання»;
- 644 «Податковий кредит» [58]

За кредитом субрахунків 641 і 642 відображається нарахування зобов'язань у бюджет по податках і платежам, а по дебету — їхнє погашення, зменшення чи списання. Відповідно, кредитове сальдо показує заборгованість підприємства перед бюджетом, а дебетове — суму, що підлягає відшкодуванню підприємству з бюджету.

Облік операцій за рахунками з бюджетом та іншої поточної заборгованості	Поняття та класифікація	<p>Поняття</p> <p><i>Податки</i> це обов'язкові платежі підприємств та окремих осіб у державний або місцевий бюджети. <i>Обов'язкові платежі</i> — це система встановлених законодавством внесків і відрахувань юридичних і фізичних осіб що формують доходи державних фондів. <i>Податкове зобов'язання</i> — загальна сума податку одержана платником податку в звітному (податковому) періоді. <i>Податковий кредит</i> — сума на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду. <i>Доходи майбутніх періодів</i> - надходження грошових коштів та інших активів що одержані в звітному періоді але відносяться до майбутніх періодів.</p>
	Документування господарських операцій	<p>При виникненні заборгованості</p> <p><i>Податки й обов'язкові платежі</i> податкова накладна розрахунок бухгалтерії. <i>Розрахунки з учасниками</i> установчий договір рішення загальних зборів засновників довідки та розрахунки бухгалтерії. <i>Розрахунки за іншими операціями</i> накладна рахунок фактура виписка банку рахунок довідка (розрахунок) бухгалтерії. <i>Доходи майбутніх періодів</i> виписка банку довідка бухгалтерії</p>
		<p>При погашенні заборгованості</p> <p>Довідка бухгалтерії, платіжне доручення, акредитив, інкасо, ВКО й інші платіжні документи</p>
	Синтетичний облік	<p>64 «Розрахунки за податками й платежами»</p> <p>67 «Розрахунки з учасниками»</p> <p>68 «Розрахунки за іншими операціями» з відповідними субрахунками,</p> <p>69 «Доходи майбутніх періодів»</p>
	Аналітичний облік	<p><i>Податки та обов'язкові платежі</i> за видами податків</p> <p><i>Розрахунки з учасниками</i> за кожним засновником і учасником за видами виплат за джерелами виплати дивідендів прибуток звітного року прибуток минулих років резервний капітал</p> <p><i>Розрахунки за іншими операціями</i> за підприємствами організаціями установами та фізичними особами з якими здійснюються розрахунки</p> <p><i>Доходи майбутніх періодів</i> за видами таких доходів, датами їх утворення та визнання доходами звітного періоду</p>
	Відображення в облікових регістрах звітності	<p>В облікових регістрах</p> <p><i>Податки та обов'язкові платежі</i> Журнал 3 розділ I, II Відомість 36</p> <p><i>Розрахунки з учасниками</i> Журнал 3 розділ</p> <p><i>Розрахунки за іншими операціями</i> Журнал розділ I Відомість 35</p> <p><i>Доходи майбутніх періодів</i> Журнал 3 розділ II</p>
<p>У фінансовій звітності</p> <p><i>Податки та обов'язкові платежі</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ряд 1620, 1621 в балансі (ф № 1) <p><i>Розрахунки з учасниками</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ряд 1640 в Балансі (ф № 1) <p><i>Розрахунки за іншими операціями</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ряд 1635, 1645, 1690 в Балансі (ф № 1) <p><i>Доходи майбутніх періодів</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ряд 1665 в Балансі (ф № 1) 		

Рисунок 2.4. Загальна схема обліку розрахунків з бюджетом та іншої поточної заборгованості

За кожним окремим податком і платежем відкривається окремий субрахунок другого порядку. Якщо необхідна ще більша деталізація – то субрахунки третього і т. д. порядку [58].

Що ж стосується субрахунків 643 і 644, то про них необхідно сказати окремо. Ці рахунки прямо пов'язані з обліком розрахунків по податку на додану вартість (ПДВ), облік якого, як правило, відображається на субрахунку 6412 (субрахунок 6411 здебільшого відводиться для обліку розрахунків по податку на прибуток). Це пов'язано з тим, що податкові зобов'язання і податковий кредит по ПДВ нараховує по першій події, що не зовсім стикнується з порядком, визначеним у бухгалтерському обліку [6, с. 186].

У бухгалтерському обліку реалізація, як і одержання основних засобів, товарів тощо, вважається здійсненою після передачі (одержання) продукції, товарів, робіт чи послуг. Авансові надходження чи платежі не вважаються здійсненим фактом придбання чи реалізації. У податковому ж обліку авансові платежі і надходження, що відбулися як перша подія, є підставою для нарахування, відповідно, податкового кредиту або податкових зобов'язань.

Аналогічна ситуація і з 643 субрахунком. При одержанні авансу, нарахування податкових зобов'язань відображається проводкою Дт 643 Кт 6412. А коли відбувається передача (відвантаження) продукції, товарів, робіт чи послуг покупцю і виникає право на нарахування податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку, то вони відбиваються по кредиту рахунка 643, наприклад, проводкою Дт 701 Кт 643, якщо це готова продукція [6, с. 186].

Для узагальнення інформації про розрахунки з учасниками та засновниками підприємства, які пов'язані з розподілом власного капіталу (дивіденди, повернення часток тощо) призначено рахунок 67 «Розрахунки з учасниками» за яким відображається збільшення заборгованості підприємства перед засновниками та учасниками товариства, а також її зменшення (погашення), у тому числі реінвестування доходів тощо.

Рахунок 67 має 2 субрахунки, що поділяють розрахунки підприємства з учасниками на два види:

671 «Розрахунки по нарахованих дивідендах»;

672 «Розрахунки по інших виплатах» [58].

Нараховані дивіденди й інші виплати, що підлягають видачі засновниками підприємств чи учасниками товариств відображаються по кредиту зазначених субрахунків, а по дебету відображається власне видача (готівкою з каси, перерахуванням на особистий чи поточний рахунок, передачею активів і т. д.) чи інші операції, що приводять до зменшення заборгованості підприємства перед засновниками чи учасниками.

Відповідно до НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» оголошення дивідендів за звітний період є подією після дати балансу. Тому Примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5) повинні містити відповідні пояснення.

Якщо на підприємстві здійснюються розрахунки, що по своїй суті не відповідають розрахункам, відображеним на рахунках 63-67, то такі розрахунки можуть бути відображені по рахунку 68 «Розрахунки по інших операціях». Інакше кажучи, розрахунки, що відображаються по рахунку 68, не були визнані настільки важливими, щоб для них виділяти окремий рахунок. Рахунок 68 має наступні субрахунки:

- ❖ 681 «Розрахунки по авансах отриманих»;
- ❖ 682 «Внутрішні розрахунки»;
- ❖ 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки»;
- ❖ 684 «Розрахунки по нарахованих відсотках»;
- ❖ 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» [58].

Субрахунок 682 «Внутрішні розрахунки» призначений для відображення різного роду поточних розрахунків материнської компанії з дочірніми підприємствами.

Визначення дочірнього підприємства наведено у НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», згідно з яким дочірнім є підприємство, контроль

за діяльністю якого здійснюється інвестором.

Дочірнє підприємство є самостійним господарюючим суб'єктом і має права юридичної особи.

Між материнським і дочірнім підприємством можуть виникати господарські відносини з приводу формування статутного капіталу дочірнього підприємства за рахунок внесків материнського підприємства у грошовій або натуральній формі, а також відносини щодо відвантаження материнським підприємством дочірньому товарів та інших оборотних активів. Взаємовідносини з дочірніми підприємствами відображаються в обліку наступним чином (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Відображення в обліку розрахунків з дочірніми підприємствами [35, с. 495]

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Одержано виробничі запаси від дочірніх підприємств	20 «Виробничі запаси»	682 «Внутрішні розрахунки»
2	Погашено дочірнім підприємством короткострокову позику в рахунок поточних взаєморозрахунків	60 «Короткострокові зобов'язання»	682 «Внутрішні розрахунки»
3	Здійснено поточні розрахунки з дочірніми підприємствами	682 «Внутрішні розрахунки»	30 «Каса», 31 «Рахунки в банках»
4	Видано довгостроковий вексель в рахунок погашення заборгованості перед дочірнім підприємством	682 «Внутрішні розрахунки»	51 «Довгострокові векселі видані»

На субрахунку 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки» обліковуються внутрішньогосподарські розрахунки з виробничими одиницями та господарствами, виділеними на окремий баланс, за взаємним відпуском матеріальних цінностей, реалізацією продукції, робіт, послуг, передачею витрат загальноуправлінської діяльності, виплатою заробітної плати працівникам цих господарств, за іншими видами розрахунків [58].

По кредиту субрахунку 684 «Розрахунки по нарахованих відсотках» відображаються операції по нарахуванню відсотків за кредит не залежно від того, який він довгостроковий чи короткостроковий. І не лише за банківський кредит, а також за використання товарів, робіт чи послуг, отриманих у

кредит, використання майна, отриманого в оренду, лізинг та інше. По дебету рахунка відображається оплата відсотків [58].

Відображення в обліку інших операцій за рахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» майже аналогічне до відображення за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» .

Операції по доходах, отриманих у поточному періоді, але стосовних майбутніх періодів відображаються на рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів». До доходів майбутніх періодів відносяться отримані підприємством:

- авансові орендні платежі за здані в оренду необоротні активи;
- передплата періодичних і довідкових видань;
- виторг у вигляді передоплати за вантажні перевезення;
- виторг від продажу квитків транспортних і театральновидовищних підприємств;
- абонентна плата за послуги зв'язку та інше.

За кредитом рахунка відображаються отримані підприємством доходи майбутніх періодів, а за дебетом — віднесення їх на доходи поточного періоду в момент настання періоду, до якого вони відносяться. Підставою для відображення операцій на цьому рахунку є такі первинні документи як виписка банку, довідка бухгалтери, ПКО.

У бухгалтерському обліку необхідно чітко відслідковувати момент, коли доходи майбутніх періодів повинні відображатися у складі доходів звітного періоду, що впливає на фінансовий результат діяльності підприємства. Тут проявляється дія принципу нарахування та відповідності доходів і витрат.

Висновки до розділу 2

1. Для кращої організації оплати відсотків, доцільно відкрити рахунок 3-го порядку 68.40 «Розрахунки за нарахованими відсотками за кредит» до субрахунку 68.4 «Розрахунки за нарахованими відсотками». На даному рахунку слід обліковуються нараховані проценти за використання коштів, а на рахунку 9510 «Витрати з відсотків за кредит» – обліковуються витрати, пов'язані з нарахуванням та сплатою процентів за користування кредитами банків. Такий порядок дозволить контролювати кредитове сальдо за розрахунками, пов'язаними із сплатою кредитів, а також суми погашення.

2. Важливим питанням в обліку розрахунків з вітчизняними та іноземними постачальниками є контроль за терміном погашення таких зобов'язань, оскільки прострочення платежів часто призводять до нарахування пені, штрафів тощо. Тому з метою удосконалення розрахунків за товари, роботи, послуги пропонуємо використовувати документ – Реєстр кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги до сплати. Запропонований Реєстр дозволить контролювати суми, які підлягають сплаті за кожним рахунком, прийнятим від постачальника та підрядника. Зведення даного документу дасть змогу аналізувати інформацію про залишок кредиторської заборгованості та основних кредиторів.

3. У сучасних економічних умовах, коли видача заробітної плати через касу втратила актуальність, оскільки використовується система виплати заробітної плати через банківські картки, відпала необхідність акумулювати інформацію про депоновану заробітну плату на окремому субрахунку бухгалтерського обліку. Вся сума належної до видачі заробітної плати зараховується на спеціальні рахунки із зарахуванням сум на картки по заробітній платі, суми на яких є власністю працівника, а не заборгованості підприємства. Тому, на наш погляд, з рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» слід вилучити субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами».

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Мета, завдання та джерела аудиту поточних зобов'язань

З метою адаптації фінансового контролю до ринкової економіки в Україні діють два Закони: «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» і «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Відповідно до вимог цих законів передбачено особливий підхід до метрології й організації фінансового контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Серед різних видів фінансового контролю чільне місце займає аудиторський незалежний контроль, який здійснює на договірних засадах перевірку достовірності звітних даних, балансів, законності господарських операцій, аналіз фінансового стану, і водночас надає консультаційні послуги з економіки, права, фінансів, обліку тощо.

Послідовність аудиторської перевірки поточних зобов'язань підприємства складається з цілого ряду дій:

- збір і аналіз інформації, необхідної для оцінки достовірності бухгалтерського фінансового обліку та фінансової звітності щодо розкриття інформації про зобов'язання підприємства;
- планування аудиту поточних зобов'язань і наступний контроль аудиторської перевірки;
- оцінювання аудиторських ризиків та внутрішнього контролю в частині зобов'язань;
- аналіз показників щодо поточних зобов'язань у балансі та інших формах фінансової звітності;
- контроль відповідності інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності записам в облікових регістрах;
- перевірка відповідності даних бухгалтерського фінансового обліку і фінансової звітності щодо поточних зобов'язань вимогам чинного

- законодавства і нормам облікової політики;
- попередня оцінка повноти і правильності складання реєстрів бухгалтерського обліку щодо поточних зобов'язань;
 - вибіркова (повна) перевірка первинних документів щодо виникнення та погашення поточних зобов'язань;
 - зустрічна перевірка наявності кредиторської заборгованості у контрагентів [16, с. 84].

Проведення аудиту поточних зобов'язань проходить у кілька етапів (рис. 3.1).

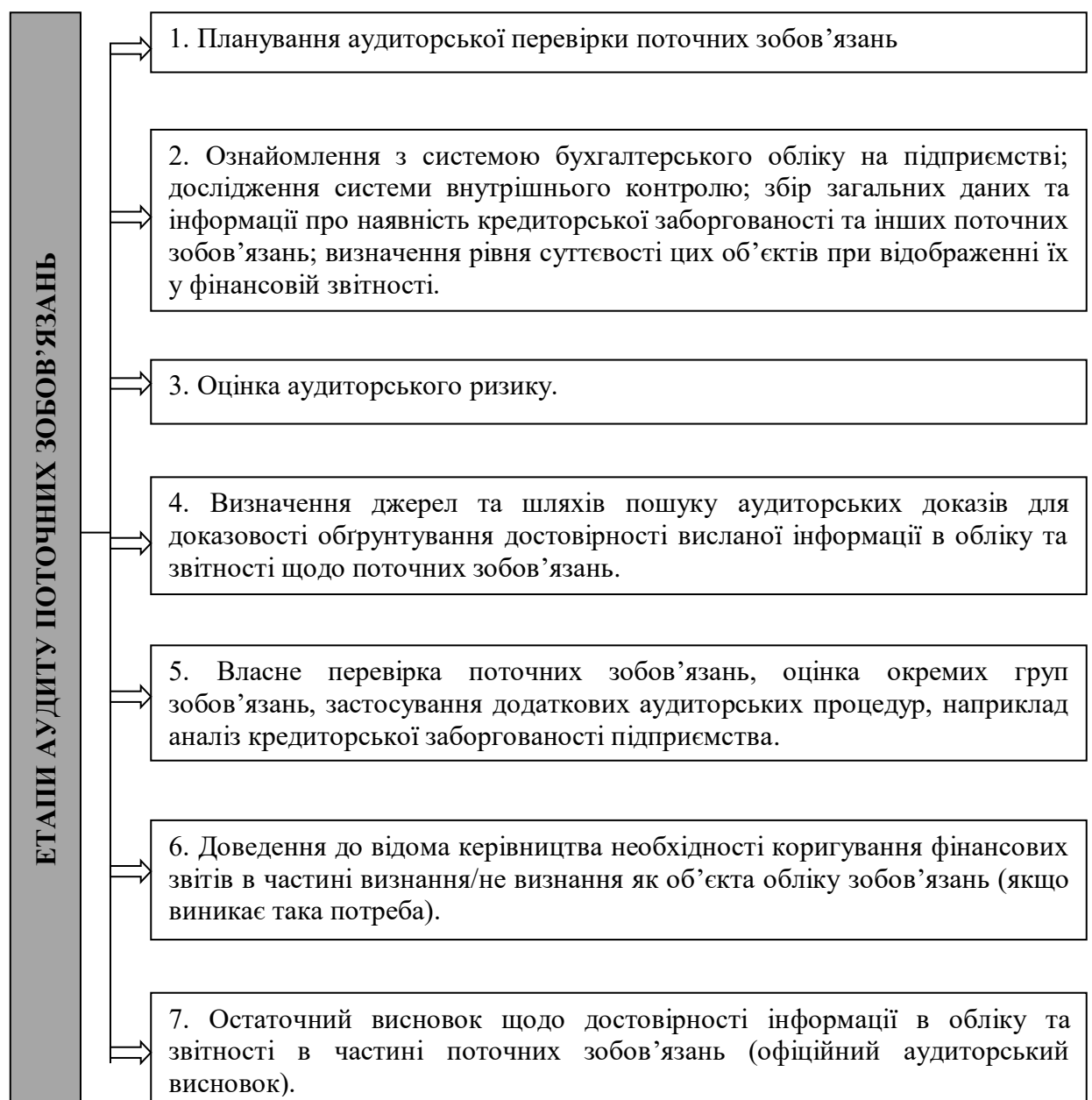


Рисунок 3.1. Етапи проведення аудиту поточних зобов'язань.

Основним серед конкретних завдань аудитора є підготовка аудиторських доказів за даним об'єктом. На підставі аналізу й узагальнення даних аудиторських доказів аудитор робить висновки про правильність ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань і достовірність відображеної інформації про ці об'єкти в фінансовій звітності. Для того щоб отримати узагальнений матеріал, який би характеризував правильність ведення бухгалтерського обліку й достовірність фінансової звітності, аудитор під час проведення аудиторської перевірки відповідно до програми збирає необхідні докази про наявність і стан кредиторської заборгованості, розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами, розрахунків за виплатами працівникам та страхуванням, а також про інші поточні зобов'язання підприємства.

Готуючи аудиторські докази, аудитор зазвичай не вивчає всієї існуючої в його розпорядженні інформації, а визначає основоположні елементи, що характеризують об'єкт, який досліджується.

Аудиторські докази, як правило, відображають зміст частини інформації про зобов'язання, які числяться на підприємстві.

Так як інформація є основою для складання аудиторського висновку, то аудиторські докази повинні відповідати ряду вимог, які дають змогу зробити відповідні висновки. Це такі вимоги, як необхідність, обґрунтованість, повнота і правильність та достовірність.

Визначимо, які саме докази необхідно зібрати для проведення аудиторської перевірки кредиторської заборгованості, розрахунків із бюджетом та позабюджетними фондами та інших поточних зобов'язань. Насамперед це дані про види діяльності підприємства, для того щоб визначити, які види зобов'язань можуть мати місце для досліджуваного

підприємства; Робочий план рахунків, який використовує підприємство, що слугує для визначення, на яких рахунках та субрахунках обліковуються поточні зобов'язання; відомості про нарахування та сплату рахунків, зборів, платежів.

Інформаційною базою та джерелом отримання аудиторських доказів щодо правильності відображення поточних зобов'язань є:

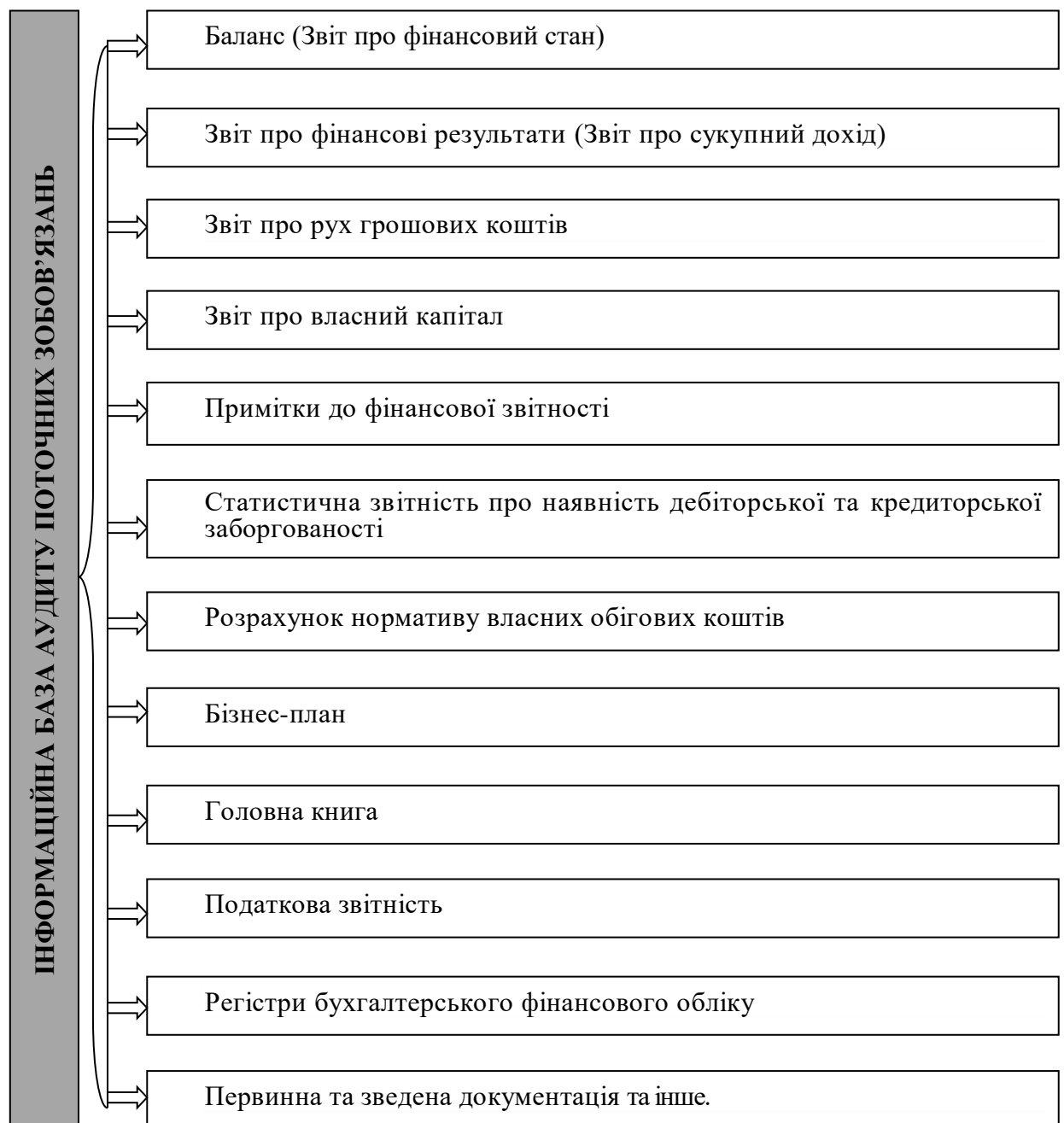


Рисунок 3.2. Інформаційна база аудиту поточних зобов'язань.

Отже, метою проведення аудиту поточних зобов'язань – є перевірка правильності ведення обліку поточних зобов'язань та відображення їх у фінансовій звітності підприємства, а також перевірка своєчасності та повноти їх оплати відповідно до чинного законодавства.

Основним завданням аудиту поточних зобов'язань є проведення оцінки ризиків аудитора та внутрішнього контролю за поточними зобов'язання з метою збору аудиторських доказів і складання відповідного аудиторського висновку щодо цих об'єктів.

3.2. Методика проведення аудиту поточних зобов'язань

При проведенні аудиту поточних зобов'язань, ще до початку роботи аудиторю необхідно обумовити всі питання перевірки розрахунків із кредиторами та за іншими поточними зобов'язаннями і відобразити ці питання у договорі, в загальному плані та програмі аудиту.

Слід чітко встановити і погодити обсяг перевірки (період, що перевіряється, види поточних зобов'язань: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, за податками, за страхуванням тощо) та метод організації перевірки (суцільний, вибірковий). Зазвичай, правильність відображення кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань проводять вибіркоким методом, а порядок відображення в обліку розрахунків з бюджетом та своєчасність їх сплати проводять суцільним методом.

Суцільний метод організації перевірки дає змогу максимально знизити ризик, але потребує багато часу і трудозатрат. Підприємство може забажати проведення аудиту шляхом вибіркової перевірки. У такому разі аудитор повинен провести вибірку відповідно до національного нормативу МСА 530 «Аудиторська вибірка та інші процедури вибіркової перевірки» і обов'язково документально оформити всю проведenu роботу відповідно до національного нормативу МСА 230 «Документація».

Під час перевірки та короткострокових позик та векселів виданих, аудитор перевіряє, чи дотримано порядку, за яким кредитні взаємовідносини регламентуються на підставі кредитних договорів. У кредитному договорі банк бере на себе зобов'язання надати кредит, а позичальник – використати, сплатити борг і повернути його. Під час аудиту короткострокових позик і векселів аудитор керується НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

Аудитор з'ясовує, чи дотримано умов кредитної угоди:

- чи своєчасно сплачуються нараховані відсотки;
- чи своєчасно погашаються отримані позики [84, с. 81].

Кредитний договір укладають установа банку і підприємство. У ньому передбачається об'єкт кредитування, умови одержання і сплати позик, процентні ставки плати у кредит, строки, на які видаються позики. Тепер широко використовується комерційне кредитування, коли здійснюється реалізація товарів за умови розстрочки платежу.

Аудитор здійснює аналіз фінансового стану підприємства, контролює дотримання строків платежів, своєчасність сплати комерційного кредиту. Комерційні кредити підприємство покриває за рахунок власних оборотних коштів, інших джерел, а також за рахунок банківського кредиту. Завдання аудитора – перевірити законність одержання і використання банківських кредитів за цільовим призначенням, своєчасність погашення їх.

Перевіряючи записи у Головній книзі й балансі, аудитор з'ясовує, якими видами позик користувалось підприємство. Для перевірки дотримання порядку кредитування, оформлення позик та їх погашення аудитор керується Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492.

Аудит кредитних операцій доцільно проводити за видами позик (кредитів) – під товарооборот, товари сезонного нагромадження, на тимчасові потреби тощо.

За даними балансу і записами в реєстрі аналітичного обліку аудитор встановлює, чи використовувалася позика за цільовим призначенням. Аудитор перевіряє правильність відомостей про забезпечення виданих позик, наявність власних оборотних коштів у товарних запасах, повноту використання позик на тимчасові потреби, під нормативні запаси матеріальних цінностей. Особливій перевірці підлягають факти виникнення простроченої заборгованості, при цьому встановлюють причини, суму збитків від сплати процентів за підвищеною ставкою, перевіряють ефективність заходів щодо погашення прострочених позик, з оздоровлення фінансового стану підприємства.

Основними причинами виникнення простроченої заборгованості є невиконання плану товарообороту, порушення позичальниками договірних зобов'язань.

Під час перевірки зобов'язань за вексями слід встановити, чи дотримано чітко встановленої форми векся, оскільки інакше останній втрачає вексельну силу. Тобто, якщо у векселі немає якого-небудь з обов'язкових реквізитів (найменування, строк платежу, місце здійснення платежу, кому або за наказом кого платіж має бути здійснений, дата і місце складання векся, підпис працівника, який видає вексель), аудитор з'ясовує причину і винних осіб, оскільки відсутність хоч б одного з реквізитів робить вексель недійсним.

При перевірці дотримання встановленого порядку ведення обліку і використання одержаних векселів, слід з'ясувати своєчасність розрахунків за відвантаженими товарами чи наданими послугами і правильність кореспонденції рахунків при цьому. Аудитору слід також врахувати, що погашення заборгованості, забезпеченої виданими вексями, відображається за дебетом рахунка 62 «Короткострокові векселі видані» і кредиті рахунків 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

Оперативний контроль за виплатами з одержаних і виданих векселів ведеться за допомогою картотеки, впорядкованої за строками погашення

заборгованості.

Перевіряючи правильність відображення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, аудиторі вивчають, чи відповідають підсумкові суми, відображені у відомостях обліку матеріальних цінностей, даним інших облікових реєстрів (журналів, машинограм).

Ретельній перевірці підлягають операції за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», за дебетом якого відображено оплату боргу постачальнику за доставлені матеріальні цінності, кредитом – їх надходження (оприбуткування). Протягом місяця, як правило, дебетових залишків на цьому рахунку не повинно бути, за винятком вартості оплачених матеріалів, що на кінець місяця знаходяться в дорозі або не були вивезені зі складів постачальників. За такими операціями на рахунку 63 може створитися дебетове сальдо, що наприкінці місяця перераховується з цього рахунку в дебет рахунку 20 «Виробничі запаси» без оприбуткування їх на складах. На початок наступного місяця ці суми сторнуються і числяться в поточному обліку як дебіторська заборгованість за рахунком 63 до того часу, поки матеріали не будуть прийняті і оприбутковані матеріально відповідальними особами.

За документами, доданими до виписок банку, встановлюють дату оплати розрахункових документів постачальників і назву матеріальних цінностей. За матеріальними звітами наступного місяця перевіряють повноту їх оприбуткування. Якщо матеріальні цінності не оприбутковані, аудиторі слід встановити нормативний строк перебування їх у дорозі, а також те, що зроблено для їх розшуку.

Крім того, за авансами, виданими під поставку матеріальних цінностей, виставленими акредитивами, векселями встановлюють повноту оприбуткування матеріальних цінностей і з'ясовують терміни поставки. Основними документами, які підтверджують виникнення кредиторської заборгованості, є супровідні документи постачальників, додані до звітів матеріально відповідальних осіб, товарно-транспортні накладні, рахунки-

фактури, специфікації, пакувальні ярлики, якісні посвідчення, приймальні квитанції тощо.

Під час аудиту оприбуткування цінностей іноді виявляють факти приховування матеріалів, що фактично надійшли або, навпаки, не надійшли, але їх фіктивно оприбуткували на підставі підроблених документів. Тому внутрішні документи (приймальні акти, прихідні накладні) звіряються із супровідними документами. Аудитору слід перевірити правильність складання актів на розходження в кількості і якості тих матеріальних цінностей, що одержано, і своєчасність пред'явлення претензій до постачальників або транспортної організації (залізниці). Практика свідчить, що такі розбіжності обумовлені привласненням матеріальних цінностей і оформленням фіктивних (підроблених) актів з метою затаєння нестач або пересортиць матеріальних цінностей.

Під час перевірки розрахунків з підрядниками встановлюють:

- чи включено об'єкти, що будуються, до титульного списку;
- чи забезпечені вони відповідними джерелами фінансування;
- чи є проектно-кошторисна документація на будівельні об'єкти;
- чи укладені договори з підрядниками і які умови розрахунків (за об'єкт у цілому чи за етапи робіт);
- правильність застосування цін, розцінок, чи немає дописок обсягів виконаних робіт;
- достовірність поданих до оплати рахунків із доданими до них актами про виконані роботи [84, с. 134].

Якщо буде виявлено факти завищення обсягів виконаних робіт, неправильного застосування цін, включення в рахунки витрат, непередбачених кошторисом, необхідно провести контрольний обмір виконаних обсягів будівельно-монтажних робіт.

Аудит розрахунків із бюджетом є одним із трудомістких, складних і найвідповідальніших ділянок в аудиторській практиці. Велика кількість податків і зборів, недосконалість податкового законодавства, великий

податковий тиск на підприємства, необхідність різного відображення однієї і тієї ж операції в бухгалтерському і податковому обліку, що залежить від розбіжностей у законодавстві тощо, збільшують властивий ризик підприємства. А з урахуванням великих штрафів, які накладаються на підприємства за порушення податкового законодавства, та пені, що стягується за прострочення платежів, аудиторський ризик збільшується.

Завдання аудитора – перевірити правильність обчислення податків і платежів та своєчасність і повноту їх сплати. Перевірці підлягає кожний вид податку і платежу. Порядок проведення розрахунків з бюджетом представлено на рис. 3.3.

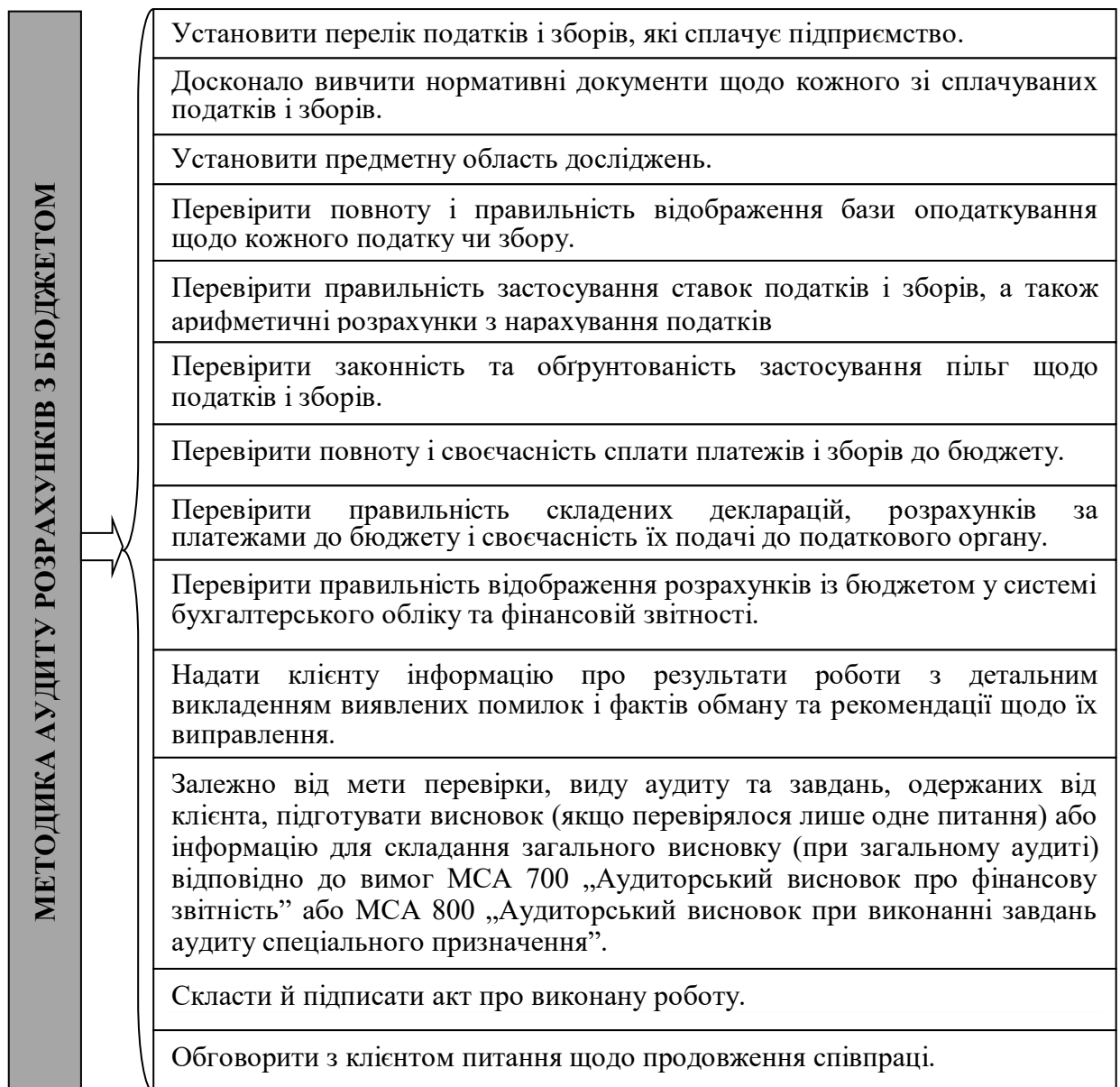


Рисунок 3.3. Методика аудиту розрахунків із бюджетом.

Облік розрахунків з бюджетом відображають на рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами», у кредит якого записують суми, що підлягають внесенню в дохід бюджету, а в дебет – внесені платежі.

Аудитор перевіряє правильність кореспонденції в обліку розрахунків з бюджетом. Зокрема, внески з прибутку до бюджету відображають щомісяця таким записом: дебет рахунка 98 «Податки на прибуток», кредит рахунка 641 «Розрахунки за податками».

Сума ПДВ, що підлягає внесенню до бюджету, оформляється записом: дебет рахунка 70 «Доходи від реалізації», кредит рахунка 64 «Розрахунки за податками і платежами».

На суму податків, утриманих із заробітної плати робітників і службовців, роблять запис: дебет субрахунка 661 «Розрахунки з оплати праці», кредит рахунка 64 «Розрахунки за податками і платежами». Слід мати на увазі, що у балансі сальдо за рахунком 64 «Розрахунки за податками і платежами» показують в активі дебіторську, у пасиві – кредиторську заборгованість.

На рахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» ведеться облік розрахунків за зборами (обов'язковими платежами), що справляються відповідно до чинного законодавства.

У процесі аудиту вивчають акти перевірок, проведених державною податковою адміністрацією, банком, Пенсійним фондом тощо. Крім того, з'ясовують причини прострочення платежів, за чий рахунок віднесена пеня, яких заходів вжито до винних осіб за несвоєчасне перерахування коштів.

Під час аудиторської перевірки слід уточнити правильність виведення оборотів і сальдо за кожним видом податків і платежів на кінець звітного періоду, для чого дані аналітичного обліку кожного виду податку чи платежу порівнюють із залишками в регістрах аналітичного обліку і Головній книзі за рахунком 64 «Розрахунки за податками і платежами» чи іншими рахунками. Якщо виявлено неточності у розрахунках, слід вжити заходів щодо їх усунення і з'ясувати, чи підприємство заплатило штрафи, пеню податковим

адміністраціям за неправильне визначення розміру платежу або його прострочення. Штрафи і пеню слід стягувати з посадової особи, винної у простроченні або у неправильному обчисленні платежу в бюджет.

Під час аудиторської перевірки правильності вирахування і сплати окремих видів податків керуються законодавчими актами про оподаткування прибутку підприємств, про прибутковий податок з громадян, про податок на додану вартість, про акцизний збір тощо.

Особлива увага приділяється правильності розрахунків з податків. Аудитор повинен у необхідних випадках надати бухгалтерові допомогу, щоб правильно зробити такий розрахунок, порекомендувати йому внести зміни у баланс підприємства.

Аудит розрахунків за соціальним страхуванням є однією з найважливіших і складних ділянок роботи, оскільки безпосередньо зачіпає економічні інтереси усіх без винятку працівників підприємства, що перевіряється.

Перевірку внесків до Фонду соціального страхування, Пенсійного фонду доцільно здійснювати за такими позиціями (рис. 3.4).

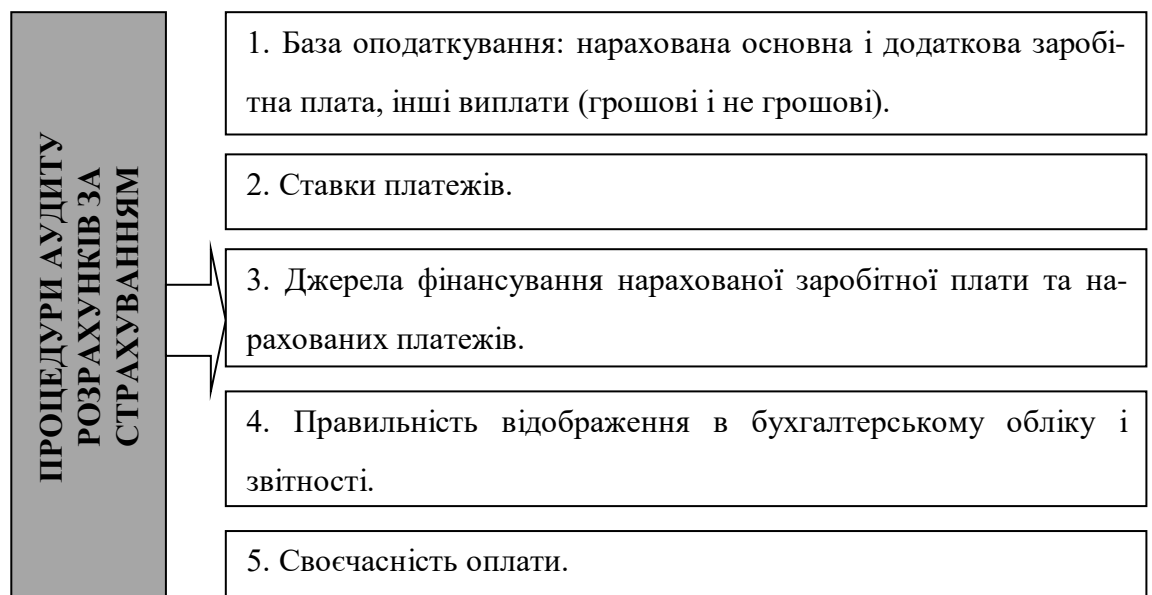


Рисунок 3.4. Основні процедури перевірки розрахунків за страхуванням.

Розглядаючи правильність визначення бази оподаткування для кожного з означених платежів, необхідно перевірити:

1) облік чисельності працівників та їх руху, зіставивши первинні документи: накази (про прийом та звільнення основних робітників та сумісників, про відпустки і т. д.);

2) використання робочого часу. Згідно з Конституцією, Цивільним кодексом, Кодексом законів про працю і т. д. проводиться перерахунок кількості відпрацьованих днів (табелі обліку) і порівняння цих даних з робочими листками, розрахунковими та платіжними відомостями. Перевіряється наявність та оформлення цих документів. Якщо оплата проводиться за договорами (контрактами), то з'ясовуються наявність та умови цих договорів, оформлення трудових відносин осіб, внесених у таблицю обліку робочого часу;

3) аудит тарифних ставок та посадових окладів.

Встановлюється належне призначення посадових окладів і ставок за тарифними кваліфікаційними довідниками, галузевими угодами, тарифними сітками: наказів, договорів, штатних розписів, фактичних ставок і належних за документами, розрахункових листків та відомостей;

4) аудит розрахунку оплати праці.

Переглядаються та перераховуються всі види оплати праці та визначаються їх розміри. Документи: листки непрацездатності, таблиці, заяви на відпустки, розрахункові відомості;

5) аудит джерел фінансування оплати праці [84, с. 136].

В процесі аудиту виявляють можливі випадки додаткових виплат працівникам за такі роботи, які у відповідності до посадових характеристик входять у коло їхніх обов'язків або обов'язків інших штатних працівників підприємства. Дослідженню підлягають усі документи, прикладені до

журналу-ордера, на підставі яких дається бухгалтерське проведення в дебет і кредит рахунка «Розрахунки за виплатою працівникам».

Під час аудиту особового складу, перш за все, аудитор перевіряє рух персоналу підприємства, що оформлюється наказом (розпорядженням) по підприємству про прийом на роботу, переведення, звільнення, надання відпустки. Поряд з цим перевіряється правильність присвоєння кожному працівникові табельного номера, причому кожному виробничому підрозділу відводиться своя серія номерів. Потім аудитор перевіряє правильність ведення оперативного обліку використання робочого часу. На підставі таблиць обліку використання робочого часу в розрізі кожного місяця і кожного працівника аудитор проводить звірку правильності відображення загального календарного фонду робочого часу, кількості неявок на роботу з різних причин, фактично відпрацьований час та розрахунки із заробітної плати.

Аналітичні процедури в аудиті визначені Положеннями про стандарти аудиту (Statements on Auditing Standards), зокрема SAS № 56 за Кодифікацією стандартів аудиту, яка прийнята Американським інститутом дипломованих громадських бухгалтерів (AICPA).

Відповідно до стандарту аналітичні процедури складаються з оцінок фінансової звітності та іншої інформації, які виведені аудитором, враховуючи ймовірні та очікувані співвідношення між фінансовими і нефінансовими даними.

Однак аналітичне оцінювання під час проведення аудиту не варто розглядати як формальну ознаку цієї сфери діяльності, що підвищує її значимість і масштабність роботи. Застосовуючи різні методи економічного аналізу, можна оцінити факторні залежності і значення показників діяльності будь-яких економічних систем оскільки вони об'єктивно зумовлені детермінованими чи стохастичними зв'язками. Ця зумовленість забезпечує відхилення абсолютних чи відносних показників фінансового стану, зокрема базових параметрів поведінки економічної системи в цілому.

Аналітичні процедури в аудиті поточних зобов'язань доцільно починати з оцінки залученого капіталу досліджуваного підприємства, так як накопичення залученого капіталу, який не підтверджений ліквідністю оборотних активів, має значний вплив на порушення фінансової стійкості підприємства. Залучений капітал ТОВ «ММД» можна відобразити на рис.3.5.

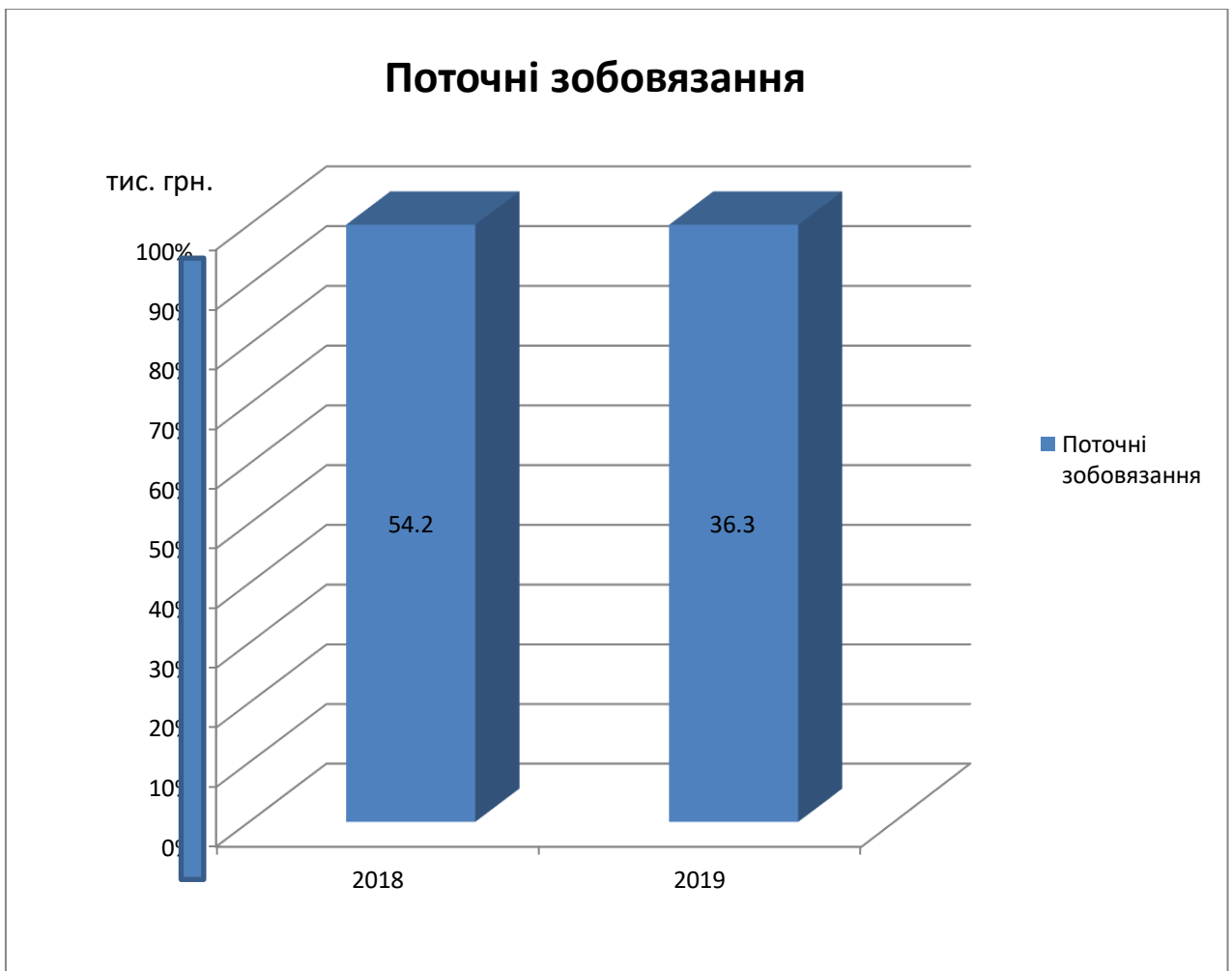


Рисунок 3.5. Порівняння короткострокового залученого капіталу на ТОВ «ММД» за період 2018-2019 рр.

Такими чином, динаміка поточних зобов'язань показує поступове зменшення залученого капіталу від 54,2 тис. грн. у 2018 році до 36,3 тис. грн. у 2019 році. Тобто, за останній період спостерігається зниження поточних зобов'язань загалом на суму 17,9 тис. грн., в основному за рахунок погашенням поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом (-9,8 тис. грн.), покриття заборгованості за розрахунками з оплати праці і за страхуванням (-8,1 тис. грн.).

Аналіз динаміки і зміни структури кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань доцільно проводити в табл. 3.1. Аналіз поточних зобов'язань проведено на основі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) (Додаток 1).

Таблиця 3.1

Аналіз кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань

ТОВ «ММД» за 2019 рік

№ п/п	Розрахунки з кредиторами	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Зміна	
		<i>сума, тис.грн.</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>сума, тис.грн.</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>сума, тис.грн.</i>	<i>питома вага, %</i>
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Короткострокові кредити банків	–	–	–	–	–	–
2.	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	–	–	–	–	–	–
3.	Поточні зобов'язання за розрахунками:	54,2	100	36,3	100	-2496	+9,33
3.1.	з бюджетом	46,1	85,0	36,3	100	-9,8	-21,26
3.2.	зі страхування	1,7	3,2	–	–	-1,7	-100
3.3.	з оплати праці	6,4	11,8	–	–	-6,4	-100
3.4.	за одержаними авансами	–	–	–	–	–	–
3.5.	за розрахунками з учасниками	–	–	–	–	–	–
4.	Інші поточні зобов'язання	–	–	–	–	–	–
	Разом:	54,2	100,00	36,3	100,00	-17,9	-66,97

Як показують проведені розрахунки, протягом 2019 року в ТОВ «ММД» загальна сума поточних зобов'язань зменшилась на 17,9 тис. грн. або на 67 %. Найбільшу питому вагу у складі зобов'язань як на початок, так і на кінець звітного періоду займає заборгованість за розрахунками з бюджетом (85% і 100% у 2018 і 2019 році відповідно). Також у 2018 році високою частка заборгованості з оплати праці та за страхуванням – 12 % та 3 % відповідно, однак станом на 01.01.2020 р. заборгованості за розрахунками за виплатами працівникам і за соціальним страхуванням не було.

Для того, щоб визначити ступінь залежності підприємства від кредиторської заборгованості необхідно розрахувати показники фінансової стійкості. Для цього розраховують показники фінансової стійкості.

Дослідження стійкості капіталу дозволяє встановити одну з можливих причин фінансової стійкості (нестійкості) підприємства. Так, збільшення частки власного капіталу за рахунок будь-якого із джерел сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства. Нормальна стійкість фінансового стану підприємства гарантує його платоспроможність [2, с. 253].

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу) характеризує частку власного капіталу в загальній сумі балансу.

Коефіцієнт фінансової залежності. Зростання показника в динаміці свідчить про збільшення частки залучених коштів у фінансуванні підприємства. Його величина, рівна 1 (100 %), показує, що власники повністю фінансують своє підприємство.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу. Величина цього показника суттєво залежить від структури капіталу та галузевої належності підприємства. Він показує частку власного капіталу, вкладену в поточну діяльність, а також капіталізовану.

Коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу (фінансування). Зростання показника в динаміці свідчить про збільшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Він показує

скільки залученого капіталу припадає на 1 гривню власного.

Розрахунок вищеназваних коефіцієнтів подано у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз фінансової стабільності ТОВ «ММД»

Назва показників	Методика розрахунку	Критичне значення	На кінець 2018 року	На кінець 2019 року	Зміна
1	2	3	4	5	6
1. Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	Власний капітал	0,5	0,95	0,97	+0,02
	Всього за пасивами				
2. Коефіцієнт фінансової залежності	Всього за пасивами	2	1,05	1,03	-0,02
	Власний капітал				
3. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	Залучені кошти	≤ 0,5	0,05	0,03	-0,02
	Власний капітал				

Із проведених розрахунків видно, що ТОВ «ММД» має достатній рівень забезпечення власним капіталом. Частка власного капіталу у загальній сумі валюти балансу становить на початок і кінець звітного періоду відповідно 95 % та 97 %, тому підприємство слід розцінювати як фінансово незалежне від зовнішніх джерел фінансування, про що більш переконливо засвідчує наступний показник оцінки використання власного капіталу. Разом з тим, відзначимо й позитивну тенденцію у збільшенні автономії фірми від залученого капіталу (збільшення на 2 % на кінець 2019 року).

Коефіцієнт фінансування показує співвідношення власного і залученого капіталу, тобто яка частина власного капіталу припадає на 1 грошову одиницю залученого капіталу. Аналізуючи дані на початок і на кінець звітного періоду, коефіцієнт фінансування дещо збільшився (0,07 – на початок звітного періоду та 0,05 – на кінець звітного періоду), що характеризує зниження в деякій мірі залученого капіталу на кінець звітного періоду та виникнення, а точніше зменшення податкових зобов'язань.

Таким чином, ТОВ «ММД» є фінансово стійким і незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

Для підтримання контролю за фінансовою дисципліною та раціональним управлінням та збереженням власного капіталу пропонуємо керівництву ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за внесками в соціальні фонди, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Також доцільно було б систематично користуватись послугами аудиторських фірм для консультування в даній обліковій ділянці. Такі впровадження стали б причиною для удосконалення обліку витрат і ретельного контролю за ними.

Адже, внутрішній аудит – це інструмент управління діяльністю підприємства, що надає змогу керівництву перевірити стан виконання планів та дотримання чинного законодавства. Це процес, який здійснюється на самому підприємстві і не залежить від зовнішніх факторів, метою якого є забезпечення впевненості керівництва (власників), щодо досягнення в діяльності підприємства належних показників фінансових результатів, економії витрат, відображення інформації відповідно до чинного законодавства, ефективності та результативності діяльності відповідно до поставлених завдань, достовірності управлінської звітності.

Отже, основою ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання виступає чітко налагоджена система контролю. Незалежно від форми власності будівельній організації необхідний бухгалтерський облік як основа, що підтверджує юридичну і фінансову обґрунтованість дій організації, її взаємодії з органами державного керування і правопорядку та дотримання встановлених норм і правил.

Висновки до розділу 3

1. Головним завданням внутрішнього аудиту є виявлення суттєвих розбіжностей між законодавчоустановленими й фактичними показниками щодо наявної у підприємства кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань, зосередження уваги на показниках, що потребують докладного аналізу, встановлення причин виявлених розбіжностей та обґрунтування методів усунення. Аналіз розбіжностей дає змогу вирішити, як працює його структурний підрозділ – бухгалтерія.

2. Використання в процесі аудиту поточних зобов'язань аналітичних процедур дозволяє дати фактичну оцінку відображеним в обліку і звітності процесам, які пов'язані з великою кількістю економіко-соціальних чинників, і мають вагомий вплив на фінансовий стан підприємства.

3. Динаміка поточних зобов'язань показує поступове зменшення залученого капіталу від 54,2 тис. грн. у 2018 році до 36,3 тис. грн. у 2019 році. Тобто, за останній період спостерігається зниження поточних зобов'язань загалом на суму 17,9 тис. грн., в основному за рахунок погашенням поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом (-9,8 тис. грн.), покриття заборгованості за розрахунками з оплати праці і за страхуванням (-8,1 тис. грн.).

4. Аналіз динаміки і зміни структури поточних зобов'язань показав, що протягом 2019 року в ТОВ «ММД» загальна сума поточних зобов'язань зменшилась на 17,9 тис. грн. або на 67 %. Найбільшу питому вагу у складі зобов'язань як на початок, так і на кінець звітної періоду займає заборгованість за розрахунками з бюджетом (85% і 100% у 2018 і 2019 році відповідно). Також у 2018 році високою частка заборгованості з оплати праці та за страхуванням – 12 % та 3 % відповідно, однак станом на 01.01.2020 р. заборгованості за розрахунками за виплатами працівникам і за соціальним страхуванням не було.

5. Із проведених розрахунків фінансової стабільності визначено, що що ТОВ «ММД» має достатній рівень забезпечення власним капіталом. Частка

власного капіталу у загальній сумі валюти балансу становить на початок і кінець звітного періоду відповідно 95 % та 97 %, тому підприємство слід розцінювати як фінансово незалежне від зовнішніх джерел фінансування, про що більш переконливо засвідчує наступний показник оцінки використання власного капіталу. Разом з тим, відзначимо й позитивну тенденцію у збільшенні автономії фірми від залученого капіталу (збільшення на 2 % на кінець 2019 року). Коефіцієнт фінансування показує співвідношення власного і залученого капіталу, тобто яка частина власного капіталу припадає на 1 грошову одиницю залученого капіталу. Аналізуючи дані на початок і на кінець звітного періоду, коефіцієнт фінансування дещо збільшився (0,07 – на початок звітного періоду та 0,05 – на кінець звітного періоду), що характеризує зниження в деякій мірі залученого капіталу на кінець звітного періоду та виникнення, а точніше зменшення податкових зобов'язань. Таким чином, ТОВ «ММД» є фінансово стійким і незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

б. Пропонуємо керівництву ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за порядком виникнення та погашення поточних зобов'язань, контролював нарахування та сплату податків та внеску на соціальне страхування, інших платежів, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Також доцільно було б систематично користуватись послугами аудиторських фірм для консультування в даній обліковій ділянці. Такі впровадження стали б причиною для удосконалення обліку поточних зобов'язань і ретельного контролю за ними.

ВИСНОВКИ

В результаті опрацювання законодавчої, нормативної і інструктивної бази, наукової літератури, та проведених практичних досліджень з питань обліку та аудиту поточних зобов'язань на ТОВ «ММД», сформовані певні висновки:

1. Згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» окремим видом зобов'язань виділяють забезпечення. Вважаємо, що не доцільно розглядати забезпечення як частину зобов'язань, особливо це стосується поточних забезпечень, які формує підприємство самостійно за рахунок власних джерел. Підтвердженням цього є той факт, що рахунки бухгалтерського обліку, на яких обліковуються забезпечення майбутніх витрат і платежів, віднесено до четвертого класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

2. Порівняння національних положень бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку дало змогу уточнити класифікацію зобов'язань, прийняту в Україні. На нашу думку, зобов'язання підприємства як об'єкт обліку і звітності потрібно класифікувати відповідно до вимог МСБО та економічного змісту зобов'язань. Запропонований нами порядок групування зобов'язань відповідає міжнародним стандартам обліку і звітності, а також групуванню зобов'язань на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності.

3. В процесі дослідження визначено ряд критерії визнання зобов'язань відповідно до національних та міжнародних стандартів обліку, які доцільно відобразити в обліковій політиці підприємства, а саме: заборгованість виникла внаслідок минулих подій; ідентифіковано її суб'єкти; існує реально на даний час; неминуче буде погашеною; має визначений термін виконання; визнана підприємством, на яке покладено обов'язок її погасити; її погашення спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди; її оцінка достовірно визначена.

4. Для кращої організації оплати відсотків, доцільно відкрити рахунок 3-го порядку 68.40 «Розрахунки за нарахованими відсотками за кредит» до

субрахунку 68.4 «Розрахунки за нарахованими відсотками». На даному рахунку слід обліковуються нараховані проценти за використання коштів, а на рахунку 9510 «Витрати з відсотків за кредит» – обліковуються витрати, пов'язані з нарахуванням та сплатою процентів за користування кредитами банків. Такий порядок дозволить контролювати кредитове сальдо за розрахунками, пов'язаними із сплатою кредитів, а також суми погашення.

6. У сучасних економічних умовах, коли видача заробітної плати через касу втратила актуальність, оскільки використовується система виплати заробітної плати через банківські картки, відпала необхідність акумулювати інформацію про депоновану заробітну плату на окремому субрахунку бухгалтерського обліку. Вся сума належної до видачі заробітної плати зараховується на спеціальні рахунки із зарахуванням сум на картки по заробітній платі, суми на яких є власністю працівника, а не заборгованості підприємства. Тому, на наш погляд, з рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» слід вилучити субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами».

7. Інструкція про застосування плану рахунків передбачає ведення розрахунків із соціального страхування за видами соціального страхування в межах соціальних фондів, індивідуального страхування та страхування майна в комерційних структурах. Такий порядок дозволяє володіти інформацією про об'єкти та суб'єкти страхування, однак має певні недоліки.

8. Головним завданням внутрішнього аудиту є виявлення суттєвих розбіжностей між законодавчоустановленими й фактичними показниками щодо наявної у підприємства кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань, зосередження уваги на показниках, що потребують докладного аналізу, встановлення причин виявлених розбіжностей та обґрунтування методів усунення. Аналіз розбіжностей дає змогу вирішити, як працює його структурний підрозділ – бухгалтерія.

9. Використання в процесі аудиту поточних зобов'язань аналітичних процедур дозволяє дати фактичну оцінку відображеним в обліку і звітності

процесам, які пов'язані з великою кількістю економіко-соціальних чинників, і мають вагомий вплив на фінансовий стан підприємства.

10. Динаміка поточних зобов'язань показує поступове зменшення залученого капіталу від 54,2 тис. грн. у 2018 році до 36,3 тис. грн. у 2019 році. Тобто, за останній період спостерігається зниження поточних зобов'язань загалом на суму 17,9 тис. грн., в основному за рахунок погашенням поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом (-9,8 тис. грн.), покриття заборгованості за розрахунками з оплати праці і за страхуванням (-8,1 тис. грн.).

11. Аналіз динаміки і зміни структури поточних зобов'язань показав, що протягом 2019 року в ТОВ «ММД» загальна сума поточних зобов'язань зменшилась на 17,9 тис. грн. або на 67 %. Найбільшу питому вагу у складі зобов'язань як на початок, так і на кінець звітної періоду займає заборгованість за розрахунками з бюджетом (85% і 100% у 2018 і 2019 році відповідно). Також у 2018 році високою частка заборгованості з оплати праці та за страхуванням – 12 % та 3 % відповідно, однак станом на 01.01.2020 р. заборгованості за розрахунками за виплатами працівникам і за соціальним страхуванням не було.

12. Із проведених розрахунків фінансової стабільності визначено, що ТОВ «ММД» має достатній рівень забезпечення власним капіталом. Частка власного капіталу у загальній сумі валюти балансу становить на початок і кінець звітної періоду відповідно 95 % та 97 %, тому підприємство слід розцінювати як фінансово незалежне від зовнішніх джерел фінансування, про що більш переконливо засвідчує наступний показник оцінки використання власного капіталу. Разом з тим, відзначимо й позитивну тенденцію у збільшенні автономії фірми від залученого капіталу (збільшення на 2 % на кінець 2019 року). Коефіцієнт фінансування показує співвідношення власного і залученого капіталу, тобто яка частина власного капіталу припадає на 1 грошову одиницю залученого капіталу. Аналізуючи дані на початок і на кінець звітної періоду, коефіцієнт фінансування дещо збільшився (0,07 – на початок звітної періоду та 0,05 – на кінець звітної

періоду), що характеризує зниження в деякій мірі залученого капіталу на кінець звітного періоду та виникнення, а точніше зменшення податкових зобов'язань. Таким чином, ТОВ «ММД» є фінансово стійким і незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

13. Пропонуємо керівництву ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за порядком виникнення та погашення поточних зобов'язань, контролював нарахування та сплату податків та внеску на соціальне страхування, інших платежів, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства : монографія / Мних Є.В., Бутко А.Д., Большакова О.Ю., Кравченко Г.О., Никонович Г.І.; За ред. проф. Є.В. Мниха. Київ : КНЕУ, 2005. 231 с.
2. Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 353 с.
3. Т.Г. Бурденюк, В.М. Панасюк, В.А. Шухманн Методики аналізу ефективності впровадження технологій інформаційної безпеки підприємства. Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – С. 77-79
4. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Панасюк В. М., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 328 с. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/ZAZA.pdf.
5. Бухгалтерський облік в будівництві : навч. посіб. / Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Мельник Р.О. Тернопіль: ПП «Принтер-інформ», 2004. 514 с.
6. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах : підручник / За ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. Житомир: ЖІТІ, 2004. 630 с.
7. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей: навчальний посібник. / Панасюк В. М., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 288 с.
8. Бутинець Ф. Ф., Александрова М. М., Бойко С. В. Бухгалтерський податковий облік : навч. посіб. Житомир : ЖДТУ, 2004. 384 с.
9. Бухгалтерський облік: навч. посіб. /Н. С. Акімова, О.В.Топоркова, Т.А. Наумова, Н.С.Ковалевська, І.В.Янчева, В.В.Янчев. Харків: «Видавництво «Форт» , 2016. 447 с.
10. Волинець О. О. Деякі проблеми класифікації зобов'язань підприємств ресторанного господарства URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb>

/2760/1/50.pdf.

11. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 180 с.
12. Гарасим П.М., Журавель Г.П., Бруханський Р.Ф., Хомин П.Я. Первинний та аналітичний облік на підприємстві : навч. посіб. Тернопіль. 2005. 464 с.
13. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність: підручник. Київ, 2008. 796 с.
14. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Лібра, 2008. 704 с.
15. Головай Н. М., Краснокож А. В. До проблеми обліку кредитних операцій URL:<http://intkonf.org/golovay-nm-krasnozhon-av-do-problemi-obliku-kreditnih-operatsiy/>.
16. Гордієнко Н. І. Харламова О. В., Карпенко М. Ю. Аудит, методика і організація : навч. посіб. – у 2-х част., Частина 1. Харків : ХНАМГ, 2007. 163 с.
17. Горицька Н. Бухгалтерський облік зобов'язань згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» URL: <http://dtk.com.ua/documents/dovidnyk/nsbo/7.html>.
18. Господарський кодекс України – Кодекс України (зі змінами) від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
19. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : підручник – 6-те вид. Київ: А.С.К., 2005. 266 с.
20. Горбунова М. А. Переваги та недоліки впровадження єдиного соціального внеску URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/8720/50-53.pdf?sequence=1>.
21. Греськів Т. С. Удосконалення обліку розрахунків за соціальним страхуванням з тимчасової втрати працездатності URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_6/files/EC611_26.pdf.

22. Дєєва Н. М., Дедіков О. І. Аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 182 с.
23. Домбровський В. Автоматизація виплати заробітної плати: методичні та практичні підходи *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 6. С.52-56.
24. До якого бюджету сплачують ЄСВ, ПДФО, військовий збір і подають форму № 1ДФ відокремлені підрозділи. Інтерактивна бухгалтерія : бухгалтерська електронна газета. 2019, 18 жовтня. № 199. URL : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/16941>.
25. Дорош Н. І. Аудит: Теорія і практика : монографія. Київ : «Знання», 2006. 497 с.
26. Інструкція зі статистики заробітної плати № 5, 13.01.2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>.
27. Коблянська О. І., Даценко Т. Д. Утримання ПДФО із заробітної плати за новими правилами URL : <http://magazine.faaf.org.ua/utrimannya-pdf-iz-zarobitnoi-plati-za-novimi-pravilami.html>.
28. Ковальов В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. науч. изд. – 4-е изд, перераб. и доп. Москва : Финансы и статистика, 2010. 432 с.
29. Кодекс законів про працю України Офіційний документ ВРУ № 322-VIII від 10.12.1971 р. : URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
30. Кондраков Н. П. Бухгалтерский учет : учеб. пособ. Москва : ИНФА-М, 2007. 368 с.
31. Концептуальна основа фінансової звітності – Міжнародний документ від 01.09.2010 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page.
32. Корягін М. В., Попкова О. О. Організація документального оформлення процесу оплати праці на будівельному підприємстві. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/36689-83451-1-PB.pdf>.
33. Корягін М. В., Попкова О. О. Структура фонду оплати праці як основа організації бухгалтерського обліку URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle>

/ntb/12691.

34. Кулик В. А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 186 с.
35. Лишиленко О. В. Фінансовий облік : навч. посіб. / О. В. Лишиненко. Київ: ЦУЛ, 2017. 670 с.
36. Мельничук І. В. Мужевич Н. В. Облік фінансового забезпечення відтворення основних засобів будівельних підприємств / І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2019. – № 1. – С. 123-130, URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27888/2/GEB_2018v55n2_Melnuchuk_I-Accounting_of_financial_129-139.pdf
37. Лужеренко М. М., Єфремова А. О. Вітчизняний та зарубіжний досвід вдосконалення оплати праці на підприємствах URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/176/knp176_19-21.pdf.
38. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2016. 370 с.
39. Макаренко І. О., Воронцова А. С. Концептуальні основи оцінки об'єктів бухгалтерського обліку в різних системах професійних стандартів URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2014_38_20
40. Мельничук І. В. Мужевич Н. В. Проблемні аспекти оцінки й обліку інвестиційно-інноваційних проектів та програм / І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2018. – № 2. – С. 129-139, URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27924/2/GEB_2019v56n1_Melnuchuk_I-Problems_of_evaluation_123-130.pdf.
41. Машевська А. А. Особливості нарахування єдиного соціального внеску Features of Uniform Social Contribution. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 39-2. С. 103-107.
42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» – Стандарт, Міжнародний

- документ URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_051.
43. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [переклад з англ.] / За ред. І. І. Нестеренко. Київ : Аудиторська палата, 2012. 1026 с.
 44. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту. – К.: ВГО «Інститут внутрішніх аудиторів України». – 2013. – 36 с.
 45. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) URL: http://minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410.
 46. Мултанівська Т. В., Воїнова Т. С. Розробка підходу до вдосконалення організації аудиторського процесу URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-9_0-pages-246_253.pdf.
 47. Набув чинності новий порядок фінансування страхувальників. Фонд соціального страхування України – Офіційна сторінка, 2018, 1 жовтня. URL : <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/960287;jsessionid=13015E23F64DF2613661276B3C1392E8>.
 48. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 39.
 49. Нашкерська Г. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 426 с.
 50. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 504 с.
 51. Никонович М. О., Редько К. О., Юр'єва О. А. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2009. 472 с.
 52. Нова декларація з ПДФО та ЄСВ для фізосіб подаватиметься з 2022 року: доопрацьовано проєкт Мінфіну. Дебет-Кредит : електронна газета. 2020, 09 грудня. URL : https://news.dtki.ua/accounting/reposts/66630?_ga=2.134494838.607165468.1607431161-1013602468.1592213774.

53. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 16/98-ВР від 14.01.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
54. Омецінська І. Я. Особливості утворення та порядок визнання зобов'язань за видами. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 3. С.28-34.
55. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посібник / Г. М. Коптева. Харків : Підручник НТУ «ХП», 2018. 493 с.
56. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посібник / П. О. Куцик, О. А. Полянська. Львів : В-во ЛТЕУ, 2017. 508 с.
57. Облік і податки : від епохи Цибуліно до реалій сьогодення : підручник / за заг. ред. В. М. Панасюк. Тернопіль : Економічна думка, 2020. - 240 с.
58. План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 з URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id.
59. Податковий кодекс України – Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
60. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
61. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
62. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» Наказ Міністерства фінансів України № 303 від 18.06.2001 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>.
63. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» Наказ Міністерства фінансів України № 601 від 28.10.2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/z1025-03>.

64. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність – Закон України № 2258-VII від 21.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.
65. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні – Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
66. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України №1058-VI від 09.07.03р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
67. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України №1533-III від 02.03.2000 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
68. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 1105-XIV від 23.09.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.
69. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті – Постанова Правління НБУ № 22 від 21.01.2004 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
70. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України № 2464-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
71. Про оплату праці – Закону України № 108/95-ВР від 24.03.1995 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
72. Порядок сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій : Постанова № 1740 від 03.11.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1740-98-%D0%BF#n16>.
73. Про цінні папери та фондовий ринок – Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
74. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с.

75. Панасюк В. М. Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік [Електронний ресурс] : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ. 2020. 330 с.
76. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей: навчальний посібник для дистанційного навчання. – Тернопіль : [б. в.], 2020. – 363 с. Слюсаренко В. Практикум з бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури 2017. 388 с.
77. Панасюк В. М. Сучасний інструментарій інформаційного забезпечення: обліковий та управлінський аспект. Східна Європа: Економіка, бізнес та Управління. Випуск 2 (25). 2020. С 412-427.
78. Панасюк В. М. Інформатизація та цифровізація: Тенденції та напрями розвитку в Україні. Науковий журнал «Інтелект ХХІ», 2020. Випуск. 1. С. 110-12.
79. Панасюк В. М. Москалюк Н. Б., Мельничук І. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 264 с.
80. Сурніна К. С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики [автореф. к.е.н.: 08.06.09] / К. С. Сурніна. Луганськ, 2001. 21 с.
81. Тимченко О. М., Сибірянська Ю. В., Свириденко О. О. Ризики розробки та запровадження уніфікованої звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. БізнесІнформ. 2017. № 6. С. 227-233.
82. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підруч. – 7-ме вид. доп. і перероб. Київ : Алерта, 2016. 928 с.
83. Усач Б. Ф., Душко З. О., Колос М. М. Організація і методика аудиту: підруч. Київ : Знання, 2006. 295 с.
84. ФСС просить подавати заявки дистанційно: інструкція, як це зробити. *Головбух: праця та зарплата*. 2020, грудень. № 12. С. 14-18.
85. Фінансовий облік : підручник – 4-те вид., доп. та перероб. / П.Н.

- Денчук, Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.В. Гудзь, Н.В. Починок, Р.В. Романів. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
86. Хом'як Р.Л., Лемішовський В.І. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. – 6-те вид., доп. і перероб. Львів: Нац. ун- т «Львівська політехніка», 2009. 1072 с.
87. Цивільний кодекс України – документ ВРУ № 435-IV від 16.01.2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
88. Щодо можливості зарахування від'ємного значення ПДВ у рахунок сплати грошового зобов'язання та/або зменшення суми податкового боргу з інших платежів. *Державна фіскальна служба України* : офіційний портал URL : <http://dp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-262800.html>.
89. Шарманська В. М. Первинна документація і реєстри бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2003. 268 с.